

Τα σαρακατσάνικα Χαιρετήματα

21ο Έτος ΑΡ. ΦΥΛ.83
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ -
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
ΚΕΜΠ. ΑΦ.
4419

Εμείς τον Μάη φεύγουμε,
τον Αη Δημήτρ' χυρνάμε.....

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ "ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ", Ζήνωνος 30 - 3ος Όροφος, 104 37, ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 210 5240777, φαξ: 210 5240109

Το τέλος ενός κονακιού

Πριν από λίγες μέρες, ένα Σαρακατσάνικο ορθό κονάκι, που τα τελευταία επτά χρόνια βρισκόταν στο Μουσείο Ευρωπαϊκού και Μεσογειακού Πολιτισμού (Muscem, Γαλλικά: Musée des Civilisations de l'Europe et de la Méditerranée) στη Μασσαλία της Γαλλίας, διαλύθηκε στα πλαίσια της αναδιοργάνωσης των θεματικών ενότητων του Μουσείου.

Στήθηκε τον Μάρτιο του 2013 από μέλη της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου από υλικά που μεταφέρθηκαν από την Ήπειρο και εξοπλίστηκε με όλη την οικοσκευή και τον ρουικισμό μιας Σαρακατσάνικης οικογένειας από τη Συλλογή της Αδελφότητας. Στην κορυφή του ο σταυρός και η σπαραγγιά, και στην είσοδο (τη λισιά) ο φλάμπουρας, σύμβολο στην περίπτωση αυτή του παντρέματος του παλιού με το σύγχρονο.

Η αρχική σύμβαση που υπογράφηκε μεταξύ του Μουσείου και της Αδελφότητας προέβλεπε τη διατήρηση του κονακιού με τον πλήρη εξοπλισμό του για τρία χρόνια. Παρατάθηκε όμως, λόγω του ενδιαφέροντος προφανώς, για δύο χρόνια, και στη συνέχεια για άλλα δύο, και έφτασε τελικά να ξεπεράσει τα επτά χρόνια.

Το Μουσείο Ευρωπαϊκού και Μεσογειακού Πολιτισμού είναι ένα εθνικό μουσείο, που βρίσκεται στη Μασσαλία της Γαλλίας. Εγκαινιάστηκε στις 7 Ιουνίου 2013, τη χρονιά που η Μασσαλία χαρακτηρίστηκε ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, από τον τότε Πρόεδρο της Γαλλίας. Στα εγκαίνια του Μουσείου προσκλήθηκαν και παραβρέθηκαν εκπρόσωποι της Αδελφότητας. Το 2015, κέρδισε το Βραβείο Μουσείων του Συμβουλίου της Ευρώπης και εντάχθηκε στα 50 πιο δημοφιλή μουσεία στον κόσμο.

Το μουσείο είναι αφιερωμένο σε ευρωπαϊκούς και μεσογειακούς πολιτισμούς. Με μια μόνιμη συλλογή που καταγράφει την ιστορική και πολιτιστική διασταύρωση στη λεκάνη της Μεσογείου, παίρνει μια διεπιστημονική προσέγγιση στην κοινωνία από τους αιώνες έως και τη σύγχρονη εποχή.

συνέχεια στη σελίδα 12

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Το τέλος ενός κονακιού.....	1 & 12
Παρατηρήσεις και προτάσεις για το μέλλον των Σαρακατσάνων του Δημήτρη Γαρούφα.....	1
Κοινωνικά.....	2 & 3
Νέα Συλλόγων Σαρακατσαναίων.....	3, 10,12
Βυζαντινές λέξεις και φράσεις στους Σαρακατσάνους του Γιώργου Κ. Καπρινιώτη	4 & 5
Με τα στέρφα στις Βόνιτσες τα χειμαδιά, μέρος Δ' (τελευταίο) του Νίκου Καρατζένη.....	5
Σαρακατσάνικες στάνες στα λόγγα του Δημήτρη Παν. Κάτσενου.....	6 - 9
Βιωματικά και μη της Ελένης Π. Ράπη:	
Τα Κατράνια.....	9
Η στράτα του Γιώργου Κ. Τσομάνη (συνέχεια από το προηγούμενο φύλλο).....	10
Και το ποτάμι ήταν θολό, θολό, θολό κατεβασμένο... του Δημ. Λ. Τάγκα.....	10
Νομιμότητα σωματείων και συλλόγων.....	11
ΜΙΚΡΟΚΕΙΜΕΝΑ του Θ.Γ. Γόγολου: Τα βιβλία του Ζήση Κατσαρίκα.....	12

Παρατηρήσεις και προτάσεις για το μέλλον των Σαρακατσάνων

Διανύουμε μια μεταβατική εποχή. Είναι η εποχή που θα κριθεί αν οι Σαρακατσάνοι που ζουν έξω αλλά και μέσα στον Ελλαδικό χώρο θα μείνουν στην ιστορία σαν ένα ιστορικά αξιοπερίεργο φαινόμενο που τελείωσε η αποστολή του η θα υπάρχει προοπτική.

του Δημ. Γαρούφα

Στους Σαρακατσάνους ήταν πιο δυνατό το δέσιμο με τις ρίζες του Ελληνισμού και ενδεικτικά αναφέρω ότι στις 20-5-2005 που επισκέφθηκα τα Σκόπια ως πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης ως ομιλητής στις γιορτές για τα 50 χρόνια από την ίδρυση του δικηγορικού τους συλλόγου, μου δόθηκε η δυνατότητα να συνομιλήσω με συναδέλφους των Σκοπίων αλλά και πολιτικούς. Όταν πληροφορήθηκαν ότι είμαι Σαρακατσάνος, «Καρακατσάν» όπως αποκαλούν εκεί τους Σαρακατσάνους, όλοι μου ανέφεραν ότι οι Σαρακατσάνοι ήταν οι μόνοι που δεν μπόρεσαν να αφομοιώσουν στη χώρα τους και τους «διευκόλυναν» να φύγουν στην Ελλάδα την περίοδο 1955-1968... γιατί όπως χαρακτηριστικά μου είπαν «αυτοί μιλούσαν μόνο Ελληνικά, ήταν φανατικοί Έλληνες, και τους αφήσαμε να φύγουν».

Είναι βέβαιο ότι η φυλετική καθαρότητα των Σαρακατσάνων που υπήρχε για αιώνες, λόγω ενδογαμίας, δεν θα υπάρχει πλέον γιατί στη σύγχρονη ζωή υπάρχουν μεικτοί γάμοι και θα υπάρχουν πολύ περισσότεροι αύριο. Επομένως πρέπει στους σχεδιασμούς μας να λαμβάνουμε υπ' όψιν τη σύγχρονη πραγματικότητα και παραφράζοντας τη ρήση του Ισοκράτη ότι 'Έλληνες είναι όσοι μετέχουν της Ελληνικής Παιδείας λέω ότι στο μέλλον Σαρακατσάνοι θα είναι όσοι πιστεύουν στις αρχές τους που διαμορφώθηκαν στους αιώνες που πέρασαν, στις θέσεις ζωής που εξασφάλιζαν επιβίωση και δημιουργούσαν προοπτική. Πέρα από το «φοκλόρ», δηλαδή πέρα από το επιφανειακό κομμάτι της Σαρακατσάνικης παράδοσης, ταυτόχρονα οι σύλλογοι να μελετήσουν και προβάλλουν τις αρχές που δημιουργούν προοπτική και στη σύγχρονη εποχή, τα στοιχεία που αγγίζουν τη νεολαία και απαντούν σε υπαρξιακά προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου ενώ δίνουν και λύσεις σε προβλήματα. Γι' αυτό όλοι οι σύλλογοι Σαρακατσάνων και στην Ελλάδα, και τη Βουλγαρία, πρέπει πέρα από τις εκδηλώσεις προβολής της παράδοσης να λειτουργούν σαν πολιτιστικά κέντρα, να έχουν πολυχώρους πολιτισμού με ευρύτερα ενδιαφέροντα και με χρήση ευρωπαϊκών προγραμμάτων να λειτουργούν ως ευρωπαϊκοί κόμβοι στην καρδιά των Βαλκανίων με οδηγό πάντα τις αρχές του οικουμενικού Ελληνισμού.

Ενδεικτικά αναφέρω ότι πρέπει να μελετηθεί με επιστημονική κριτήρια η ιστορία και παράδοσή των Σαρακατσάνων, να αξιολογηθεί και προβληθεί. Να καταγραφεί η ιστορική προσφορά των Σαρακατσάνων σε όλους τους αγώνες του Ελληνισμού, και να μελετηθούν τα επιμέρους στοιχεία της παράδοσής τους που έχουν διαχρονική αξία και μπορούν να βοηθήσουν στη διαμόρφωση θεσμών και στη σύγχρονη εποχή. Ο θεσμός π.χ. των «εσναφικών δικαστηρίων» και της διαιτησίας στα τσελιγκάτα είναι μοναδικός, στηρίζεται στην αρχαιοελληνική αρχή της διαιτησίας και εξέλιξη

αυτής της αρχής είναι τα «κέντρα διαμεσολάβησης και διαιτησίας» που προωθεί με οδηγία σήμερα η Ε.Ε σε όλες τις χώρες σαν εναλλακτική μέθοδο επίλυσης των διαφορών για να υπάρχει ταχεία απονομή δικαιοσύνης. Πρέπει ακόμη π.χ. να μελετηθούν και προβληθούν ο τρόπος που οργανώθηκαν και διοικήθηκαν τα τσελιγκάτα ως πρότυποι συνεταιρισμοί αλλά και κοινότητες, τα βότανα που χρησιμοποιούσαν, η παραδοσιακή υφαντική και μαγειρική και κυρίως τα βασικά στοιχεία του χαρακτήρα των Σαρακατσάνων. Πρέπει κι από κοινωνιολογική πλευρά να μελετηθεί πως άνθρωποι που πίστευαν στο άτομο και στις δυνατότητές του κατάφερναν να βρουν το όριο αρμονικής συνύπαρξης στο πλαίσιο οργανωμένης κοινότητας ζωής όπως ήταν τα τσελιγκάτα. Αυτή η αρχή της ελευθερίας του ατόμου που μπορεί να αγωνίζεται και να διακρίνεται ως άτομο στο πλαίσιο όμως οργανωμένης κοινότητας, με κανόνες και υποχρέωση προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο να προβληθεί ως αρχή λειτουργίας της σύγχρονης δημοκρατίας.

Η μεγαλύτερη προσφορά των Σαρακατσάνων είναι το ότι με τον τρόπο ζωής τους, με τις θέσεις ζωής που διαμόρφωσαν για να εξασφαλίζουν επιβίωση αλλά και να δημιουργούν προοπτική, κράτησαν ζωντανά και αναλλοίωτα μέχρι σήμερα πολλά στοιχεία της αρχαιοελληνικής παράδοσης και αρχαιοελληνικές λέξεις σε καθημερινή χρήση, και σαν «μεταλαβιά» τα προσφέρουν σήμερα αποδεικνύοντας τη συνέχεια του Ελληνισμού ανά τους αιώνες αλλά και για να αποτελούν στοιχείο της βάσης στο οικοδόμημα του Ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Επισημαίνω με έμφαση τη διαχρονική αξία των επί μέρους στοιχείων της παράδοσης των Σαρακατσάνων: Η πίστη στο άτομο αλλά και η δημιουργία οργανωμένων κοινοτήτων που επιτρέπουν τη δημιουργική ανέλιξή του, η εργατικότητα και δημιουργικότητα αλλά και ταυτόχρονα η αταλάντευτη εμμονή σε αρχές και ιδέες είναι στοιχεία του χαρακτήρα των Σαρακατσάνων που έχουν διαχρονική αξία και οικουμενικό χαρακτήρα. Επαναλαμβάνω ότι ο τρόπος επίλυσης των διαφορών μέσω του αρχαιοελληνικού θεσμού της διαιτησίας και των «εσναφικών» δικαστηρίων ήδη αναγνωρίζεται ουσιαστικά κι από την Ε.Ε με οδηγία ως εναλλακτικός τρόπος επίλυσης διαφορών με στόχο την ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης, ενώ η ήρεμη αντιμετώπιση του χρόνου, η συντροφικότητα, η πρόνοια για τους αδύνατους, η αξιοκρατική διάρθρωση της κοινωνίας τους, συνιστούν θέσεις ζωής που θα μπορούσαν να αποτελέσουν πρότυπα για τον σημερινό άνθρωπο που κατατρύχεται από έλλειψη προτύπων και ανασφάλεια κυρίως ψυχική. Με λίγα λόγια από τη μελέτη της ζωής και του χαρακτήρα των Σαρακατσάνων μπορούν να υπάρξουν απαντήσεις σε πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος άνθρωπος... και είναι αυτά τα στοιχεία που σίγουρα πρέπει να κρατήσουμε και σαν προζύμι να τα δώσουμε σε επόμενες γενιές.

Σημείωση: Το παραπάνω κείμενο είναι απόσπασμα ομιλίας του Δ. Γαρούφα σε επετειακή εκδήλωση της Ομοσπονδίας Συλλόγων Σαρακατσάνων Βουλγαρίας οι απόψεις όμως που διατυπώνονται παραμένουν επίκαιρες και πολύ ενδιαφέρουσες.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΑΜΟΙ

- Ο Αντρέας Γ. Καρβούνης και η Άννα Μεντή παντρεύτηκαν στην Καταβόθρα στις 30/08/2020.
- Ο Κώστας Ν. Φερεντίνος και η Ήβη Κυβράνογλου παντρεύτηκαν στην Ηγουμενίτσα στις 19/09/2020.
- Ο Γιώργος Ελευθ. Τσουμάνης και η Ζωή Χασιώτη παντρεύτηκαν και βάφτισαν την κόρη τους Αναστασία στις 18/7/2020 στη Μηλιά Μετσόβου.
- Η Ευτυχία Αλεξ. Τσουμάνη και ο Χαρίσης Καλώνης παντρεύτηκαν στις 22/8/2020 στο Γαρδίκι Θεσπρωτίας.
- Ο Χρήστος Τσέπης του Ευαγγέλου και της Σταματίας Τσουμάνη και η Μαρία Κούτρη παντρεύτηκαν στις 16/8/2020 στα Γιάννενα.
- Η Αναστασία Ι. Φερεντίνου και ο Χρήστος Βεζάλης παντρεύτηκαν στην Κέρκυρα.
- Η Ιππολύτη Κ. Καρβούνη και ο Μπιτολόκος Χρήστος παντρεύτηκαν στους Ασπραγγέλους
- Ο Γιώργος Κ. Κάτσιος από Λούρο Πρέβεζας και η Ελένη Καραγιάννη, παντρεύτηκαν στην Πάτρα στις 22/8/20
- Η Εύα Βασ. Γόγολου και ο Σπύρος Λάμπουρας παντρεύτηκαν στην Κέρκυρα στις 3/10/2020
- Η Μυρτώ Σπύρου του Ευαγγέλου και της Αλεξάνδρας Τσουμάνη και ο Γιώργος Λούπας παντρεύτηκαν στο Κουκούλι Ζαγορίου στις 12/9/2020
- Η Έλλη Ευρ. Γόγολου και ο Βαρσάνης Χρήστος παντρεύτηκαν στο Μέτσοβο στις 21/7/2020
- Η Καψάλη Ιππολύτη του Δημητρίου και ο Σύρρας Ηλίας παντρεύτηκαν στο Καλπάκι 03/10/2020
- Η Φανή Κ. Γούλα από το Καλπάκι και ο Αλέξανδρος Μπέλλος παντρεύτηκαν στις 15/8/20 στη Μεταμόρφωση Ιωαννίνων

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

- Η Καλλιρρόη Κων/νου Τσουμάνη και ο Γρηγόρης Σοφίος απέκτησαν κορίτσι την 16/6/2020 στην Αθήνα.
- Ο Παναγιώτης Τάγκας και η Μαίρη Τσίτου απέκτησαν αγόρι την 19/7/2020 στο Τσεπέλοβο.
- Ο Βασίλης Λουτσάρης και η Τζάνη Μάγδα απέκτησαν κορίτσι στις 01/09/2020
- Ο Σπύρος Βαλάκος του Ναπολέοντα και η Αφροδίτη Χρήστου απέκτησαν αγόρι στις 16/4/2020.
- Ο Σαλμάς Περικλής του Ευαγγ. και η Μαρία Ντόντη απέκτησαν αγόρι στις 15/6/2020.

ΒΑΦΤΙΣΕΙΣ

- Ο Περικλής Ι. Μυριούνης από το Δελβινάκι και η Αικατερίνη Δασκάλου βάφτισαν την κόρη τους Αγαθή, στην Κοσμηρά Ιωαννίνων στις 23/8/20
- Ο Χρήστος Β. Κήττας και η Ευτυχία-Αλεξάνδρα Γκιουσα βάφτισαν την κόρη τους Ευτυχία στις 13/9/2020 στον Ωρωπό Πρέβεζης
- Ο Δημήτρης Β. Κήττας και Ευαγγελία Ανδρεάδου βάφτισαν τον γιο τους Βασίλη στις 26/9/2020
- Η Χριστίνα Παντ. Τάγκα και ο Θεόφιλος Μωυσιάδης βάπτισαν την κόρη τους Ναταλία στις 12/7/2020 στο Τσεπέλοβο.
- Ο Αποστόλης Λαμπ. Τάγκας και η Βασιλική Κρικώνη βάφτισαν τον γιο τους Λάμπρο στις 19/7/2020 στο Πάπιγγο.
- Ο Άρης Δόσας και η Βίκη Ζέρμα βάφτισαν τον γιο τους Βασίλη στις 12/9/2020 στο Πάπιγγο.
- Ο Κώστας Χριστ. Τσουμάνης και η Γκόσια Πάνεκ βάφτισαν την κόρη τους Ελένη, στις 19/9/2020 στο Πάπιγγο.
- Ο Κώστας Τσίλης του Δημήτρη και της Φρειδερίκης Τσουμάνη και η Κορίνα Ζήκα βάφτισαν την κόρη τους Μαρία - Νεφέλη στις 25/7/2020 στο Καρτέρι Θεσπρωτίας.
- Ο Νίκος Θωμ. Βαγγελής και η Δανάη Αηδόνη βάφτισαν τον γιο τους Θωμά, στις 28/8/2020 στο Πάπιγγο.
- Η Σπυριδούλα Σωτ. Γόγολου και της Αρχοντούλας Τσουμάνη και ο Βασίλης Κουσοβίτσας βάφτισαν την κόρη τους Ειρήνη, στις 2/8/2020 στην Ηγουμενίτσα.
- Η Έφη του Γιάννη Ζάβρα και της Κατερίνας Μακρή και ο Γιάννης Ματσόπουλος, βάφτισαν τον γιο τους Γιώργο στις 26/7/2020 στον Μανασσή Ζαγορίου.
- Ο Κώστας Κωνσταντάκος του Θωμά και η Κατερίνα Κεχαγιά, βάφτισαν την κόρη τους Ειρήνη-Ευθαλία στις 25/07/2020
- Ο Γόγολος Θανάσης του Νικολάου και η Σοφία Παπαβασιλείου, βάφτισαν τον γιο τους Σάββα στις 29/08/2020.
- Η Ευγενία Κων. Τάγκα από το Κουκούλι Ζαγορίου και ο Θεόδωρος Ρέλλος βάφτισαν την κόρη τους Ήβη στις 22/8/20.
- Η Ευγενία Σπ. Τσουμάνη από το Κουκούλι Ζαγορίου και ο Τάσος Ζορμπάς βάφτισαν τον γιο τους Γιάννη στις

30/8/20 στην Κοζάνη

- Η Νίκη Κ. Γιαννακού και ο Γιάννης Μανουσάκης βάφτισαν την κόρη τους Βασιλική στις 5 /9/ 20 στα Βριλήσσια Αττικής
- Ο Περικλής Ιωάν. Τσουμάνης και η Χρύσα Γούναρη βάφτισαν τον γιο τους Ιωάννη στην Πρέβεζα στις 26 Ιουλίου 2020

ΘΑΝΑΤΟΙ

- Αριστούλα χήρα Αθ. Κουμπή, το γένος Γεωργίου Μυριούνη, ετών 78, στον Αρχάγγελο Πρεβέζης στις 15/7/2020.
- Αθηνά Γόγολου, από Λάκκα Θεσπρωτίας, ετών 97 στις 11/07/2020
- Φρειδερίκη Ι. Γιαννάκη, 73 ετών, από Τσεπέλοβο, στην Κόρινθο .
- Κουμπούλης Κωνσταντίνος, σύζυγος Βασιλικής Σταμ Χασακή, 20/9/20 στο Κανάλι Πρέβεζας
- Κάκκος Αχιλλέας του Παναγιώτη, από το Καλπάκι, ετών 69, στις 13/08/2020 στην Αθήνα.
- Βασίλης Ντέκας, 54 ετών, σύζυγος Χαράς Γ. Καψάλη από Ιωάννινα στις 21/8/2020
- Καψάλη Χρυσάνθη συζ. Γεωργίου, το γένος Γούλα, από το Καλπάκι, ετών 90, στις 05/10/2020
- Καρβούνης Γεώργιος, 73 ετών στο Πετσάλι Ζίτσας, στις 12/6/2020
- Αγγελική Αργύρη χήρα Κων/νου Τσουμάνη, 63 ετών από Σκαμνέλι Ζαγορίου
- Θρασύβουλος Φατούρος από Λευκάδα, σύζ. Ελένης Λεων. Τσουμάνη, 92 ετών στις 9/9/2020
- Καίσαρης Παύλος, σύζυγος Σοφίας Γρ. Τσάγκαρη, 71 ετών, στις 24/8/20 στην Πέρδικα Θεσπρωτίας
- Τζίμας Θεοκάρης, σύζ. Ευγενίας Παν. Μπιστιόλη, 82 ετών, στην Πέρδικα Θεσπρωτία
- Τάγκας Θωμάς του Ιωάννη από Πέρδικα Θεσπρωτίας, 74 ετών, στις 13/10/20
- Σούρλας Ι. Κων/νος, 91 ετών στις 17/10/20 στη Λάκκα Θεσπρωτίας
- Φρειδερίκη κα Λ. Γιαννακούλη, το γένος Γ. Κάτσανου, από Φλάμπουρα 69 ετών στις 18/10/20 στην Πρέβεζα.
- Μάκης Παναγιώτης του Ιωάννη και της Παρθένας Ναπ. Σαλμά, 27 ετών, στις 20/5/20 στην Πρέβεζα (δι-όρθωση από το προηγούμενο φύλλο).

Έφυγε για πάντα από κοντά μας πλήρης ημερών και ο θρασύβουλος Φατούρος

Ο Θρασύβουλος, Λευκαδίτης στην καταγωγή, συνδέθηκε με τους Σαρακατσανούς, αφότου παντρεύτηκε με τη σαρακατσάνα Ελένη Λ. Τσουμάνη από το Κουκούλι. Έκτοτε, τους καλοκαιρινούς κυρίως μήνες και για πολλά χρόνια, αδιαλείπτως έρχονταν στο Κουκούλι, όπου και περνούσε μεγάλο μέρος των διακοπών του.

Γράφοντας αυτές τις λίγες γραμμές στη μνήμη του δεν θα σταθώ στη μεγάλη επιτυχημένη και δημιουργική επαγγελματική του πορεία, αλλά πρωτίστως στον άνθρωπο Θρασύβουλο Φατούρο, έτσι όπως εγώ τον προσέλαβα και τον αποτύπωσα στη σκέψη μου.

Γεωπόνος στο επάγγελμα, διετέλεσε για πολλά χρόνια σημαίνον διοικητικό στέλεχος μεγάλων βιομηχανιών στη Βοιωτία, στην Πάτρα, στη Λάρισα και προς το τέλος της θητείας του, διευθύνων σύμβουλος και πρόεδρος στην γαλακτοβιομηχανία της Δωδώνης στα Ιωάννινα.

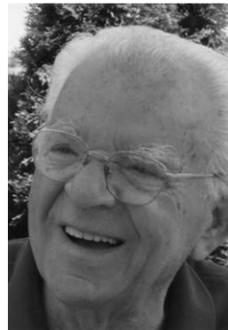
Τον Θρασύβουλο Φατούρο τον θυμάμαι από όταν ακόμα ήμουν μικρό παιδί. Εκείνο που μπορώ να πω ότι με είχε εντυπωσιάσει, ήταν η πραότητα του χαρακτήρα του και ο ευγενικός τρόπος που μιλούσε σε μικρούς και μεγάλους, πράγμα κάπως παράξενο για την τότε κοινω-

ΑΝΩΝΥΜΗ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΗ, ΤΕΧΝΙΚΗ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ & ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Διευθύνων Σύμβουλος: Ιωάννης Β. Καρυώτης

Σοφίας Βέμπο 6, 570 08 Εξέδωρος, Θεσσαλονίκη
Τηλ: (+302310) 755.085, 755.260
Φαξ: (+302310) 755.104,
E-mail: ekme@ekme.gr

νία των Σαρακατσανών που χαρακτηρίζονταν από ένα δικό της ιδιόμορφο αυθορμητισμό.

Αυτός πράγματι ο εντυπωσιακός τρόπος ομιλίας του και η χαρακτηριστική του ευγένεια έκαμε τον Θρασύβουλο σεβαστό και αγαπητό. Άνθρωπο υπολογίσιμο όπως έλεγαν οι Σαρακατσαναίοι. Ποτέ δεν έκανε χρήση της θέσης που κατείχε στην κοινωνία ως εγγράμματος, σε μια εποχή όπου οι Σαρακατσαναίοι, έκαναν τα πρώτα τους βήματα στα γράμματα. Έδειχνε τις καλές του προθέσεις ανεξαιρέτως σε όλους, χωρίς να υποτιμά κανένα, με προθυμία και ταπεινότητα. Με τον τρόπο του και τη συμπεριφορά του αποτελούσε πρότυπο σοβαρότητας και αξιοπρέπειας και προς τούτο τύχαινε του σεβασμού όλων.

Συμμετείχε στις συζητήσεις τους, στην καθημερινή τους σκόλη κάτω από τον πλάτανο της πλατείας στο μεσοχώρι, στις παρέες τους με το ούζο και το τσίπουρο, στα μικρά χαρτοπαίγνια που έστηναν για να περάσουν τα καλοκαιρινά τους μεσημέρια. Άκουγε με προσοχή και ενδιαφέρον τις ιστορίες τους από τη σκληρή τους ζωή στην ύπαιθρο, τις αγωνίες για το δύσκολο και ταλαιπωρο επάγγελμά τους, για το μέλλον των παιδιών τους.

Βαθιά δημοκράτης, σεμνός και ρεαλιστής, με παιδεία και μόρφωση, σέβονταν τους συνομιλητές του, λάβαινε υπόψη του και άκουγε με προσοχή τις σκέψεις όλων, χωρίς ποτέ να επιδιώκει να επιβάλλει τις απόψεις του και τις θέσεις του. Ο σεβασμός του στις πολιτικές πεποιθήσεις των άλλων ήταν υποδειγματικός. Με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο έδινε μαθήματα δημοκρατίας σε μικρούς και μεγάλους.

Τα τελευταία χρόνια, συνταξιούχος πια, εκτός από τα Ιωάννινα και την αγαπημένη του Λευκάδα, περνούσε μεγάλο χρονικό διάστημα στην εξοχική του κατοικία στο Κουκούλι. Όταν πια δεν μπορούσε να βγει στην πλατεία του χωριού, καθισμένος στη μικρή του αυλή αντίκρου σε κεντρικό δρόμο του χωριού, χαιρετούσε με τη χαρακτηριστική του καλή προαίρεση και καλοσύνη όλους τους χωριανούς που περνούσαν και επιζητούσε την κουβέντα τους έστω και για λίγο.

Αείμνηστε Θρασύβουλε. Ήσουν άνθρωπος του μέτρου, της ευπρέπειας, του σεβασμού και της ευγένειας. Η καλοσύνη σου περίσσευε. Για αυτό εκτιμήθηκες και αγαπήθηκες από όλους μας. Δυστυχώς η πανδημία του covid-19 που μαστίζει την ανθρωπότητα δεν επέτρεψε σε πολλούς από εμάς να σε προπέμψουμε στην τελευταία σου κατοικία. Ας είναι ελαφρύ το χώμα της ιδιαίτερης πατρίδας σου της Λευκάδας, που σε σκεπάζει. Αιώνια σου η μνήμη.

σαρακατσάνικα
Τα **Χαιρετήματα**

Τριμηνιαία Εφημερίδα της Αδελφότητας
των εν Αθήναις Σαρακατσανών Ηπείρου
Ζήνωνος 30, 3ος όροφος, Τ.Κ. 10437
τηλ.: 210 5240777, φαξ: 210 5240109
xairitimata@gmail.com www.sarakatsanoi.org
ΑΦΜ 090174764, ΔΟΥ Α' ΑΘΗΝΑΣ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ: 6242

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ο πρόεδρος της Αδελφότητας
Δημήτρης Λ. Τάγκας, 6945150848

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
Αναστάσιος Μιχ. Τσουμάνης, 6977774350
Δημήτρης Κάτσενος 6937426581
Βασίλης Περ. Καπρινιώτης, 6977220489
Παύλος Δ. Κατρός 6946903637
(Κοινωνικά Θεσπρωτίας-Οικονομική Επιμέλεια),
Στράτος Θ. Γούλας, 6972027826, Κοινωνικά Ν. Ιωαννίνων
Λάμπρος Ναπ. Βαγγελής,
Κοινωνικά Ν. Πρεβέζης-Αρχείο εφημερίδας
Γεωργία Α. Γιαννακού, Αρχείο συνδρομητών-
Ηλεκτρονική διακίνηση
Τα ευνόγητα άρθρα εκφράζουν
απόψεις των συντακτών τους

Συνδρομές - ενισχύσεις:
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: 130/960391-39
IBAN: GR7701101300000013096039139
στα ονόματα: Κάτσενος Δημήτριος-Παύλος Κατρός
EUROBANK:
ΑΡ. ΛΟΓΑΡ.: 0026 0630 0901060 80012
IBAN GR 230260 63000000 901060 80012
Μην ξεχνάτε όταν καταθέτετε χρήματα να γράφετε
το ονοματεπώνυμό σας.

Υπεύθυνος Παραγωγής: Apiros hora, Πρεβέζης 93, Αθήνα,
τηλ: 210 5154920, apiroshora@yahoo.gr

Για το... καρδάρι συνδρομές - ενισχύσεις

Ευχαριστούμε από καρδιάς όσους μας στηρίζουν οικονομικά, για να συνεχίσουμε.

Στα μέλη

• Κάτσεων Αλίκη -Κυζροπούλου..... 20	• Τάγκας Νικ. Άρης, Αγρίνιο..... 20
• Μουτσώκος Θεοφ Χρήστος, Βρουβιανά. 10	• Τάγκας Ελ. Χρήστος, Φιλιπιάδα 20
• Ράπτης Αριστείδης Γιάννενα, 20	• Γόγολος Παν. Ανδρέας, Ιωάννινα 20
• Κάκκος Παντελής, Λούρος..... 25	• Γόγολος Παν. Χρήστος, Ιωάννινα 20
• Κάκκος Ευάγγελος, Λούρος..... 25	• Τσουμάνης Περ. Θεόδωρος, Ιωάννινα 30
• Καζούκας Β.Γεώργιος, Ωρωπός 20	• Κώστας Αρ. Βασίλειος, Ιωάννινα..... 30
• Κάτσεων Βασιλική-Αραβαντινού, Πάτρα,20	• Αρβανίτης Αλ. Ιωάννης, Ιωάννινα 30
• Κάτσεων Χ. Κων/νος, Φλάμπουρα..... 20	• Τσουμάνης Δημ. Ανδρέας, Ιωάννινα 30
• Κάτσανος Γ. Λάμπρος, Φλάμπουρα 20	• Τσουμάνης Σπ. Κων/νος, Ιωάννινα 50
• Τσουμάνης Γρηγόρης, Παλαιόκαστρο 25	• Μακρή Γ. Ευθαλία, Ορεινό Πωγωνίου..... 20
• Τσουμάνης Παν. Χρήστος, Φιλιπιάδα ... 20	• Φατούρου Θρ. Μαρία, Χαλάνδρι..... 30
• Τσουμάνης Χρ. Σπύρος, Ιωάννινα 20	• Σουλτάνης Γ. Λάμπρος, Τσεπέλοβο..... 20
• Τσουμάνης Χρ. Παναγιώτης, Αθήνα 20	• Ντέτσικα Ανδρ. Μαρίτσα, Ιωάννινα 20
• Μακρής Περ. Αχιλλέας, Ιωάννινα..... 20	• Τσουμάνης Αχ. Νίκος, Λούρος..... 20
• Τάγκας Αλ. Θεόδωρος, Βουνοπλαγιά..... 20	• Παπιγκιώτης Κώστας, Καρτέρι 20
• Τάγκας Ε.. Γεράσιμος, Άγιιστρο Σερρών 20	• Τάγκας Σωτήρης, Πέρδικα 20
• Τσουμάνη-Καλά Γ. Μαίρη, Γιαννισιά..... 20	• Κατέρης Βασίλης, Πέρδικα 20
• Τσουμάνης Μιχ. Δημήτριος, Ιωάννινα 20	• Βαλάκου Παν. Γεωργία, Καλπάκι..... 25
• Τάγκας Νικ. Κων/νος, Ιωάννινα 20	• Βαλάκου Παν. Ελένη, Καλπάκι 25
• Τσουμάνη Λεων. Αλεξάνδρα, Άρτα 20	• Χασκίς Κώστας, Καλπάκι..... 20
• Τσουμάνης Λεων. Κων/νος, Άρτα 20	• Καζούκας Αλ. Ελευθέριος, Αθήνα 50

Εθνική Τ.Ε.

• Καπρινιώτης Ιωάννης, 20
• Τάγκας Μιχ. Λάμπρος, Ιωάννινα, 20
• Βαγγελής Κων/νος, 30
• Γρίβα-Νατσούλη Γ. Ειρήνη, Αθήνα, 20
• Γρίβας Γ. Παναγιώτης, Αθήνα, 20
• Γρίβα-Εξάρχου Γ. Σταυρούλα,..... 20
• Ράφτης Χρήστος, Καβάλα, 20
• Μάνθου Γεωργία,..... 20
• Γόγολος Ε. Βασίλειος Ηγουμενίτσα,..... 30
• Καρβούνης Β. Σπύρος, Βασιλικός,..... 20
• Μπάρκας Ν. Κων/νος, 30
• Κάτσεων Δημήτριος,..... 50
• Κάτσανος Στράτος,..... 20
• Ζαγναφέρης Δ. Γεώργιος, Κιλκίς,..... 20
• Κάτσεων-Ραβανού Βασιλική, Πρέβεζα,..... 30
• Κάτσεων Πανωραία, Πρέβεζα,..... 30

Eurobank

• Καλλές Απόστολος 20
• Τάγκας Μιχαήλ 20
• Τσουμάνη Παν. Δήμητρα 20
• Καρβούνης Περικλής 20
• Γόγολος Δημ. Γεώργιος 30
• Ντέτσικα Γιαννούλα, Ιωάννινα 20
• Ντέτσικας Στάθης, Ιωάννινα 40
• Τσουμάνης Νικόλαος Παύλου..... 20

Κι άλλες επιπτώσεις του κορωνοϊού

Οι άνθρωποι ανέκαθεν «εμπνέονταν» από τις φυσικές καταστροφές και τις πανδημίες και δημιουργούσαν λογοτεχνικά έργα, όπως φαίνεται από το άρθρο του Θ.Γ. Γόγολου που δημοσιεύουμε στις σελίδες 6 και 7. Ο σιναφλής Νίκος Σπ. Κομποδήμος μας έστειλε ένα ποίημα του, «αφιερωμένο» στην πανδημία που ακόμα μας ταλανίζει:

Το τσιφτετέλι του κορωνοϊού

Πιά, του χρόνου πανηγύρι, Όλοι μας, θα κάνουμε Αυτός ο ιός τώρα ας φύγει Για να τον ξεκάνουμε, Τον κορωνοϊό

Ήρθε να μας τυραννίσει Ο ιός ο άτιμος Θέλει να μας ξεκληρίσει Και το παίζει άγριος Ο κορωνοϊός

Κλείσανε τα καφενεία Κι όλα τα' άλλα μαγαζιά 'αμοιρη η κοινωνία Ψάχνει να 'βρει την υγεία Απ' τον κορωνοϊό

Οι γιατροί δεν κλείνουν μάτι Και τον όρκο τους κρατούν Για να σώσουν τον κοσμάκη, Για όλους πάντα προσπαθούν Απ' τον κορωνοϊό

Νοσοκόμοι συμμετέχουν, Οι άρρωστοι να 'ναι καλά Και προσέχουν οι αστυνόμοι Κανείς μας να μην τριγυρνά Στον κορωνοϊό

Π κόσμος όλος κάθεται Σε αναμμένα κάρβουνα, Το καλό μας έρχεται, Πάνω από τα βουνά Για τον κορωνοϊό

Έχουμε πάντα ελπίδα Να χορέψουμε' όλοι μας Γιατί τα' όνειρο το είδα, Μεσ' στο περιβόλι μας Για τον κορωνοϊό

Κορωνοϊέ, φύγε από δω

Ενισχύστε τη συνέχιση της έκδοσης των «Χαιρετημάτων»

Η πανδημία, όπως ήταν αναμενόμενο, χτύπησε και την εφημερίδα μας. Οι εισφορές καταβάλλονταν από τους συνδρομητές κυρίως στο αντάμωμα στο Γυφτόκαμπο και στην Πρέβεζα. Φέτος η ματαιώση των εκδηλώσεων αυτών είχε ως αποτέλεσμα την κάθεται μείωση των

εισπράξεων. Κάποιοι σιναφλήδες έδωσαν την εισφορά τους σε μέλη της Αδελφότητας. **Με απλά λόγια, με αυτές τις εισπράξεις, μπαίνουμε μέσα.** Όσοι θέλετε να βοηθήσετε στη συνέχιση της έκδοσης της εφημερίδας κάντε το μέσω Τραπεζής (υπάρχουν στο φύλλο οι λογα-

ριασμοί) ή μέσω κάποιου μέλους του ΔΣ. Επίσης όσοι θέλετε μόνο να λαμβάνετε ηλεκτρονικά τα «χαιρετήματα» και όχι σε έντυπη μορφή, ενημερώστε μας. Και φυσικά και όσοι δεν θέλετε να σας στέλνουμε «Χαιρετήματα», κι εσείς ενημερώστε μας. Με το ζόρι δεν παίρνεις χαιρετήματα.

Εισαγωγικές εξετάσεις σε ΑΕΙ - ΤΕΙ

Συγχαρητήρια σε όλα τα παιδιά που συμμετείχαν στις εξετάσεις για τα Πανεπιστήμια. Δημοσιεύουμε στο φύλλο αυτό, όσα ονόματα παιδιών έφτασαν από διάφορες πηγές στη συντακτική επιτροπή της εφημερίδας. Θα συνεχίσουμε και στο επόμενο φύλλο. Βοηθήστε μας να αναφέρουμε όσο το δυνατόν περισσότερα παιδιά. Όσα μπήκαν στα Πανεπιστήμια είναι πολύ περισσότερα από τα παρακάτω. Περιμένουμε ενημέρωση και για άλλα παιδιά.

- Βαγγελή Ματίνα Χρήστου Νομική Θεσσαλονίκης
- Τάγκα Βασιλική Βασιλείου, από Φιλιπιάδα, Οδοντιατρική Θεσσαλονίκης
- Πάσχου Βασιλική Κων/νου, Παιδαγωγικό Ιωαννίνων
- Μυλωνάς Άγγελος του Πέτρου και Ελένης Χασκή Παιδαγωγικό Ιωαννίνων
- Καλλές Κωνσταντίνος του Οδυσσέα, Μη-

χανικών Υπολογιστών Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών στις Σέρρες.

- Βαλάκος Παναγιώτης του Θεοδώρου Μηχανικών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πληροφορικής Πανεπ. Ιωαννίνων.
- Μάστορα Φαίδρα του Νικολάου, Μοριακής Βιολογίας Πανεπ. Αλεξανδρούπολης.
- Γκαρτζονίκας Χρήστος του Δημητρίου και της Μαρίας Μάστορα, Κτηνιατρική Θεσσαλονίκης.
- Μυριούνη Αικατερίνη του Ιωάννη, Αξιωματικών Ελληνικής Αστυνομίας Αθήνας.
- Καψάλη Παρασκευή του Ανδρέα, από Γιάννενα, Ιατρική Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
- Καρβούνης Επαμεινώνδας του Σωκράτη, από Ν. Κερασούντα Πρέβεζας, Επιστημών Τεχνολογίας Υλικών Πανεπιστημίου Κρήτης
- Κάτσανος Δημήτριος του Αθανασίου, από Λούρο Πρέβεζας, Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών Άρτας Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

- Μυριούνη Γεωργία του Χρήστου, από Κανάλι Πρέβεζας, Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης Αλεξανδρούπολης
- Κάκκος Παντελής του Γιώργου, Μχ Η/Υ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
- Τάγκα Ιωάννα του Σπύρου επιστήμη Διατροφής και Διαιτολογίας Σπείρα Πανεπιστημίου Κρήτης
- Ζήγος Γεώργιος του Παναγιώτη, Μουσικολογίας Άρτας
- Γκλιάνη Δέσποινα του Φώτη και της Ζωής Παπιγκιώτη, από Ωρωπό Πρέβεζας, Τμήμα Μαιευτικής Παν. Δυτ. Μακεδονίας
- Ντάγκας Γεώργιος του Θεοδώρου από Καλπάκι, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων
- Βαγγελής Αλέξανδρος του Θεοδώρου, Σχολή Αστυφυλάκων
- Ιωάννογλου Αντωνία του Σπύρου και της Χριστίνας Γ. Βαγγελή, από Ηγουμενίτσα, Οικονομικό Πατρών
- Ζήγος Δημήτριος του Νικολάου από Νέα Σελεύκεια, Φιλολογία Ιωαννίνων.

Αδελφότητα Σαρακατσαναίων Ηπείρου

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Σύμφωνα με το άρθρο 17 & 4 του καταστατικού της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου η Τακτική Γενική Συνέλευση συνέρχεται στα γραφεία της, κάθε 2 έτη την 1η Κυριακή του Οκτωβρίου, κατά την οποία λογοδοτεί το Διοικητικό Συμβούλιο για τα πεπραγμένα, υποβάλλει τον απολογισμό των προηγούμενων ετών, γνωστοποιείται η έκθεση της Εξελεγκτικής Επιτροπής και εκλέγεται νέο Δ.Σ.

Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών και της αδυναμίας διοργάνωσης Γενικής Συνέλευσης στα γραφεία της Αδελφότητας, με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, αναβάλλεται η σύγκλησή της για τον Μάρτιο του 2021, ελπίζοντας ότι τότε οι συνθήκες θα το επιτρέπουν.

27ο Οργανωτικό Συνέδριο Πανελληνίας Ομοσπονδίας Συλλόγων Σαρακατσαναίων, Πρέβεζα 2020

Ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Πρέβεζης ανέλαβε την οργάνωση του 27ου Οργανωτικού Συνεδρίου των Συλλόγων Σαρακατσαναίων. Συνθίζεται τα συνέδρια αυτά να γίνονται στο τέλος Μαρτίου κάθε δεύτερο χρόνο. Φυσικά για φέτος τίποτα δεν είναι σίγουρο. Η αυξητική τάση των κρουσμάτων του ιού μεταθέτει ή ματαιώνει πολλές εκδηλώσεις. Εκείνο που προς το παρόν παραμένει αμείωτο είναι το ενδιαφέρον των μελών του ΔΣ αλλά και των υπολοίπων μελών του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Πρέβεζης για την άρτια οργάνωση του Συνεδρίου, όποτε αυτό και αν οργανωθεί. Προσπαθώντας να δώσουν έναν Πα-

νηπειρωτικό χαρακτήρα στο Συνέδριο κάλεσαν σε συνεργασία και τους υπόλοιπους Συλλόγους των Ηπειρωτών Σαρακατσαναίων (Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας, Αδελφότητα των εν Αθήναις) για να ακούσουν τις απόψεις τους αλλά και να συνδράμουν και οι άλλοι Σύλλογοι. Η χρονιά του Συνεδρίου, δηλαδή το 2021, συμπίπτει με τη συμπλήρωση 200 ετών από το ξεσκακμό του 1821 και στο πλαίσιο του Οργανωτικού Συνεδρίου ο Σύλλογος της Πρέβεζας, πολύ εύλογα, θέλει να εντάξει και κάποια ή κάποιες εκδηλώσεις που θα αναδείξουν τη συμβολή και την προσφορά των Σαρακατσαναίων στον αγώνα του 21. Για τον σκοπό αυτό έγιναν μέχρι τώ-

ρα δύο συναντήσεις εκπροσώπων των Ηπειρωτικών Συλλόγων Σαρακατσαναίων, μία στη Σαρακατσανική Στάνη στα Φλάμπουρα τον Αύγουστο και μία διαδικτυακά στις 15 Οκτωβρίου, με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων και την κατάθεση ιδεών. Στο μεσοδιάστημα έγινε στην Πρέβεζα συνάντηση με εκπροσώπους του ΔΣ της ΠΟΣΣ. Ελπίζουμε τελικά όλα να πάνε καλά και οι κόποι των οργανωτών να πιάσουν τόπο.

Βυζαντινές λέξεις και φράσεις στους Σαρακατσάνους

Ο αείμνηστος Φαίδων Κουκουλές¹ έγραφε ότι «ο αψευδέστερος μάρτυρας του παρελθόντος είναι η γλώσσα μας». Βέβαια, το παρελθόν ενός λαού γίνεται γνωστό από γραπτά κείμενα, έργα τέχνης, μνημεία και επιγραφές. Το παρελθόν, όμως, φωτίζεται και ολοκληρώνεται μέσα και από τις μαρτυρίες των απλών ανθρώπων. Αυτές εκφράζονται μέσα από τη γλώσσα, όπως μιλιέται κάθε φορά.

του Γιώργου Καπρινιώτη

Η ελληνική γλώσσα έχει το προνόμιο να υπάρχει αδιάλειπτα για πάνω από 4000 χρόνια, ως προφορική γλώσσα, και για 3000 χρόνια ως γραπτή. Αποτελεί το κεφαλόβρυσσο που αναβλύζει όλος ο γλωσσικός πλούτος εννοιών που υπάρχουν μόνο σ' αυτήν.

«Η γλώσσα εκφράζει τον άνθρωπο. Και πέρα από τον άνθρωπο τον λαό, τη φυλή, μία μεγάλη ανθρώπινη ομάδα. Και μόνο από τη σπουδή της γλώσσας ενός λαού μπορούμε να καταλήξουμε σε βέβαια συμπεράσματα για την ιδιομορφία και για τον βαθμό του πολιτισμού του. Όχι μόνο η μορφή, αλλά και η καταγωγή και η σημασία του λεκτικού θησαυρού μαρτυρεί τα ειδικότερα και τα γενικότερα ενδιαφέροντα και τον βαθμό της πολιτιστικής καλλιέργειας μίας ομάδας ανθρώπων» γράφει ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος².

Από μια άλλη σκοπιά, οι λέξεις και οι φράσεις μια γλώσσας αντικατοπτρίζουν τη σκέψη και τη ζωή των ανθρώπων που τη μιλάνε. Ο Σπύρος Ζαμπέλιος³ τόνιζε: Κάθε λέξη εμπεριέχει ένα γεγονός ιστορικό επικαλούμενον ιδιαίτερη έρευνα, εγκρύπτει (κρύβει μέσα της) μίαν τινά των ακτίνων του μεγάλου δίσκου, όστις παριστάνει της όλης εθνότητας το σύστημα.

Οι Έλληνες, δια μέσου των αιώνων γνώρισαν σοβαρά καιρικά φαινόμενα, ανατροπές, υποδούλωση και βαρβαρικές επιδρομές. Όμως, όλα αυτά δεν στάθηκαν ικανά να σβήσουν τη συνέχεια του ελληνισμού με μέγα ανάχωμα τη διατήρηση της γλώσσας και αργότερα και τη βοήθεια της θρησκείας.

Οι παροιμίες και οι απλές λαϊκές φράσεις μας δίνουν πληροφορίες για ήθη, έθιμα, προλήψεις, κοινωνικές καταστάσεις, σχέσεις με άλλους λαούς, περιπέτειες του λαού μας και το ευτράπελο πνεύμα των προγόνων μας. Αυτά μαζί με την ιστορία φωτίζουν καλύτερα το παρελθόν.

Η γλώσσα, όμως, δεν αποτελεί μόνο το ασφαλέστερο όχημα του πολιτισμού και της πορείας ενός λαού, αλλά αποτελεί βασικότατο και κυρίαρχο στοιχείο της εθνικής ταυτότητας. Θεωρείται πως είναι το πιο ξεκάθαρο σύμβολο της εθνικής ταυτότητας.

Αιωνία η μνήμη αυτών

Μέρες που είναι, κοντά στην 28η Οκτωβρίου, καλά είναι να θυμηθούμε και κάποιους που έχασαν τη ζωή τους στο μέτωπο του αγώνα του 1940. Μας έχει απορροφήσει ο ιός και κοντεύουμε να ξεχάσουμε σοβαρότερα πράγματα.

Στο φύλλο αυτό δημοσιεύουμε, ως ελάχιστο φόρο τιμής, τις φωτογραφίες όσων έχουμε από τους πεσόντες στον πόλεμο του 1940.

Έπεσαν στο μέτωπο και άλλοι Σαρακατσάνοι και έχουμε αναφέρει σε προηγούμενες εκδόσεις τα ονόματά τους.

Με την ευκαιρία αν κάποιιο συγγενείς πεσόντων έχουν φωτογραφίες τους ας μας ενημερώσουν

Λεωνίδας Θανασούλας
(4/2/41 Τεπελένι)

Σταύρος Παπαρούνας
(3/12/40 Κακαβιά
υψ. Μπουράτο)

Λάμπρος Κατσαβριάς

Ο Μπαμπινιώτης γράφει: «Η γλώσσα είναι ο κόσμος και η σκέψη ενός λαού, είναι ο ίδιος ο λαός». Η γλώσσα, κατά τον Χάιντεγκερ (1889 - 1976, Γερμανός φιλόσοφος) είναι η κατοικία του ανθρώπου. Ο άνθρωπος χωρίς γλώσσα είναι άστεγος. Χωρίς γλώσσα δεν έχουμε πατρίδα. Γιατί στην ουσία δεν υπάρχει άλλη πατρίδα από τη γλώσσα». Και ο Λένιν πρόσθετε: «Αν θέλεις να εξαφανίσεις έναν λαό, εξαφάνισε τη γλώσσα του».

Οι Σαρακατσάνοι για αρκετούς και σημαντικούς μελετητές-ερευνητές αποτελούν μια σημαντική κοινωνική ομάδα, που έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα. Το κύριο επιχείρημα είναι το γεγονός ότι ομιλούν μόνο την ελληνική γλώσσα και πολλά σχέδια και μοτίβα σε κεντήματα παραπέμπουν στην γεωμετρική εποχή (1100-800 π.Χ.).

Προσωπικά, θεωρώ πολύ σημαντικό ότι το γλωσσικό ιδίωμα των Σαρακατσάνων διατηρεί ένα μεγάλο ποσοστό λεξιλογίου, που ανάγεται στην ομηρική εποχή. Επιπλέον, ήθη, έθιμα, προλήψεις, ονόματα, τρόπος φύλαξης και φροντίδας των ζώων μάς παραπέμπουν όχι μόνο στην αρχαία ιστορική Ελλάδα αλλά και σε προϊστορικές εποχές. Μέσα από τη γλώσσα διασώζονται αρχές, αξίες, προλήψεις, δεισιδαιμονίες, πρακτικές ιατρικής, ευτράπελα κ.α. Λέξεις και φράσεις των Σαρακατσάνων, διασώθηκαν μέχρι και σήμερα, με αφετηρία κυρίως τους αρχαίους χρόνους και δια μέσου της Βυζαντινής περιόδου της ιστορίας μας και της τουρκοκρατίας. Έτσι εξηγούνται και οι γλωσσικές επιρροές που δέχτηκαν κυρίως από τη λατινική και τούρκικη γλώσσα.

Παραθέτουμε στη συνέχεια λέξεις και φράσεις της Βυζαντινής περιόδου, που ακούμε από Σαρακατσάνους και Σαρακατσάνες, μιας κάποιας ηλικίας, στον προφορικό λόγο, μέχρι τις μέρες μας. Βέβαια, δεν αποκλείεται κάποιες από αυτές να ανάγονται στην αρχαία ή ακόμη και στην προϊστορική περίοδο.

1. «**Αν με ξαναδείς γράψε μου**» ή «**Αν τον ξαναδείς, γράψ' τονε**»

Η ανωτέρω φράση λέγεται και: αν με ξαναδείς, γράψε με. Είναι φράση της Βυζαντινής περιόδου και είναι βγαλμένη από τον χώρο των σχολείων. Αρχικά, θα μπορούσε να παρατηρήσει κανείς ότι η φράση δεν βγάζει νόημα, αφού, άμα σε δω, γιατί να σου γράψω. Μπορώ να σου μιλήσω. Στη συνέχεια δίνουμε τη διευκρίνιση. Ο βυζαντινός δάσκαλος, προκειμένου να βοηθηθεί στο έργο του διάλεγε τον καλύτερο και ευφυέστερο μαθητή, για να μαθαίνει γράμματα στους συμμαθητές του. Αυτός ο μαθητής λεγόταν πρωτόσχολος ή πρόσχολος. Όταν ο δάσκαλος ήταν απασχολημένος, ο πρωτόσχολος είχε και την ευθύνη και για την τήρηση της τάξης μέσα στην τάξη. Έτσι, ο πρωτόσχολος έγραφε τα ονόματα εκείνων των μαθητών που ατακτούσαν και τα παρέδιδε στον δάσκαλο, ο οποίος φυσικά τους τιμωρούσε. Η τιμωρία ήταν συνήθως ο ραβδισμός, οπότε καταλαβαίνει κανείς ότι φόβος μεγάλος καταλάμβανε τους μαθητές, που είχε σημειώσει στον κατάλόγο του ο πρόσχολος. Ο μαθητής, λοιπόν, που ήταν γραμμένος στον κατάλόγο του, θεωρώντας βέβαιη τη σκληρή τιμωρία, τον παρακαλούσε, κάνοντας όρκο, να τον σβήσει, και υποσχόταν ότι στο μέλλον δεν θα δώσει καμιά αφορμή. Έτσι προέκυψε η φράση: αν με ξαναδείς, γράψε με ή αν τον ξαναδείς γράψ' τονε. Ολοκληρωμένη η φράση θα ήταν: Άμα με ξαναδείς να το ξανακάνω, τότε γράψε με στον κατάλογο των άτακτων.

Οι Σαρακατσάνοι, από ό,τι θυμάμαι έλεγαν και την παραπλήσια φράση: «**Αν με ξαναδείς, κακατσίδα να με πεις**».

Ετυμολογικά αυτή η λέξη προέρχεται από την αρχαία λέξη κηκίς, -ιδος: υγρασία, είδος μικρού όγκου, σχηματιζομένου δια του χυμού της δρυός εκρέοντος εξ όπών σχηματιζομένων εξ εντόμων. (Λεξικό Λίντελ - Σκοτ).

Πιστεύω ότι αυτή φράση λεγόταν από κάποιον ή κάποια, που δέχτηκε απαράδεκτη συμπεριφορά και έδινε υπόσχεση ότι δεν θα ξαναγυρίσει και δεν θα γίνει πάλι θύμα. Η κακατσίδα είναι ένα ελαφρό ως προς το βάρος στρόγγυλο παράσιτο, που παρασιτεί στα φύλλα ορισμένων δέντρων, ιδιαίτερα της βελανιδιάς. Επομένως, εκείνος που εισέπραξε από κάποιον απαράδεκτη συμπεριφορά, υποσχόταν ότι δεν πρόκειται στο μέλλον να δείξει ελαφρότητα και να έχει πάρει δώσε με έναν αναξιόπιστο συνάνθρωπο.

Με την ευκαιρία να σημειώσω ότι η κακατσίδα χρησιμοποιούνταν και ως μέσο πρόγνωσης για το φύλο του μωρού, που θα γεννούσε η έγκυος Σαρακατσάνα. Έσπαζαν μια κακατσίδα και αν περιείχε μέσα κάποιο έντομο - πεταλούδιτσα, πίστευαν ότι θα γεννούσε αγόρι. Αν δεν υπήρχε τίποτε στο εσωτερικό, θα γεννούσε κορίτσι.

2. «**Του φίλησα χέρια και πόδια αλλά δεν ήθελε να ακούσει**». «**Φίλησα κατουρημένες ποδιές**»

Εκείνος που ήθελε να επιτύχει κάτι από άλλον, τον παρακαλούσε κάνοντας υπόκληση μέχρι το έδαφος, με άλλα λόγια μέχρι τον ποδόγυρο. Ο ποδόγυρος λεγόταν και ποδέας. (Οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν τη φράση «προσπίπτειν τοις ποσίδ»). Ο ικέτης φιλούσε ποδιές. Όμως, πολλές φορές, οι ποδόγυροι ή ποδιές ήταν λερωμένοι ή φοριούνταν από φαύλους ανθρώπους. Επομένως, οι ικέτες, για να πετύχουν κάτι, φιλούσαν ακόμη και κατουρημένες ποδιές.

3. «**Θα σου δείξω εγώ**»

Είναι μια φράση που περικλείει έντονα το απειλητικό στοιχείο. Το πρόσωπο που απειλεί σκώνει και δείχνει το χέρι του, έτοιμο να χτυπήσει τον άτακτο. Ο Ευστάθιος⁴ Θεσσαλονίκης μας δίνει την εξήγηση. Έγραφε ότι το βρέφος θυμάται την κακοποίηση που είχε υποστεί και αν χτυπηθεί μια φορά με το χέρι και το δεί έπειτα να είναι αρκετά σκωμένο, συμμαζεύεται, γιατί στη θύμησή του έχει κρατημένη τη συνέπεια. «**Μέμνηται πως και βρέφος κακώσεως και πληγέν άπαξ χειρί και ιδόν αυτήν εισαύθις οπωσούν επαρθείσαν, συστέλλεται λόγω μνήμης τινός**».

Επομένως, εκείνος που θέλει να απειλήσει κάποιον σκώνει επιδεικτικά το χέρι του με τεντωμένο τον δείκτη, πολλές φορές, σαν να λέει: «**θα σου δείξω εγώ**».

Το τεντωμένο απειλητικό χέρι το βλέπουμε συχνά και στη Βουλή των Ελλήνων. Οι αντίπαλοι κομματικά, πολλές φορές απαντούν λέγοντας: «**Σε μας να μην σηκώνετε το χέρι, να μην μας απειλείτε**», δηλαδή.

4. «**Γίγκαμαν σουργούνι**» ή «**μας έκανε σουργούνι**»

Η λέξη σουργούνι είναι τούρκικη (surgun). Τη βρίσκουμε και ως σεργούνι ή σιργούνι και σημαίνει εξορία, εκτόπιση. Σουργούννης ή σουρούνης ήταν ο εξόριστος. Η φράση «**κάνω κάποιον σουργούνι**» σημαίνει «**τον εξορίζω**». Μεταφορικά παίρνει τη σημασία: ρεζιλεύω ή εξευτελίζω κάποιον δημόσια.

Κατά τη βυζαντινή περίοδο μια από τις χειρότερες κατάρεις ήταν: «**σκαβιά να σου 'ρθει**» ή «**σκάβος στην Μπαρμπαριά να πάεις**». Αυτή η κατάρια παραπέμπει σε πόνους και δάκρυα. Σε ατυχείς πολέμους ή πειρατικές επιδρομές κάποιιο σύρονταν με τη βία μακριά από τα σπίτια τους και γίνονταν σκάβιοι σε περιοχές της Ανατολής ή της Αφρικής. Τα πάθη αυτής της σκαβιάς υπονοούνται στους ακόλουθους στίχους:

Στη Μπαρμπαριά να σκαβωθώ, ν' ακούσεις τη σκαβιά μου.
Σκάβιο να με πουλήσουνε στης Μπαρμπαριάς τα μέρη,

Οι αιχμάλωτοι μακριά από σπίτι, γυναίκα και παιδιά γνώριζαν τα πάνδεινα. Μόνη ελπίδα τους έμενε η εξαγορά. Αυτοί που με τη βία ξετοπιζονταν λέγονταν σουργούννηδες, αφού, συρμένοι σκάβιοι γνώριζαν πολλούς εξευτελισμούς, γι' αυτό η φράση «**τον έκανα σουργούννη**» σημαίνει και σήμερα τον εξευτέλισα πολύ.

Σουργούνι γίνονταν όσοι διαπορεύονταν δημοσίως, για σοβαρά παραπτώματα, ανεβασμένοι πάνω σ' έναν γαίδαρο.

Έτσι, ακούγαμε από τις μάνες μας. «**Τήρα να μη μας κάν'ς σουργούνι, δηλαδή να μη μας ντροπιάσεις, να μη μας ρεζιλέψεις ή να μη μας εξευτελίσεις**».

Στον Παπαδιαμάντη (1851-1911) βρίσκουμε τη φράση: «**Τον έκαμε σουργούνι**».

Σ' ένα ιστορικό επεισόδιο, ο Κολοκοτρώνης ήθελε «**να του φέρουν ένα γαίδαρο, να βάλει πάνω τον Μαυροκορδάτο, να τον πομπέψει κι έπειτα να τον κάνει σεργούνι - να τον εξορίσει**» (Δ. Φωτιάδης, Κανάρης).

Στον Καμπούρογλου⁵ βρίσκομαι τη φράση: «**Μα αυτό είναι ντροπή μας!... Θα γίνουμε σεργούνι στα επτά βασίλεια!**».

Ο Κοτζιούλας⁶ θυμάται τη βάβω του να λέει: «**Θα βγω στο χωριό να σε κάμω σουργούνι, κλέφταρε**».

Η φράση σήμερα είναι αρκετά διαδεδομένη. Αρκετές μανάδες της υπαίθρου νουθετούν τα παιδιά τους, ώστε να μην γίνουν σουργούνι. Αυτή την παραίτηση ας την

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ & ΜΕΛΕΤΩΝ

Αφοι Γρ. Σαμορέλη Ο.Ε.

Καντούνη 7 Γηροκομείο
afoisamorelh@yahoo.com

Τηλ/Fax: 210 6913339
Κιν: 6977 392266 6977 808764

έχουν υπόψη και οι πολιτικοί μας, για να μην γίνεται η χώρα μας σουργούνι στην παγκόσμια κοινότητα, αλλά ούτε και οι ίδιοι.

5. «Σε παίρνω εγώ στον λαιμό μου» ή «σε παίρνω απάνω μου»

Αυτή η φράση σημαίνει αναλαμβάνω την ευθύνη για κάποιον άλλον. Σε μια συνάντηση ατόμων, προκειμένου να πάρει μέρος κάποιος σε μια επικίνδυνη αποστολή, όπως σε μάχη για παράδειγμα, και δείχνει δισταγμό, κάποιος τον ενθαρρύνει λέγοντας: «αν πάθεις τίποτε σε παίρνω εγώ απάνω μου» δηλαδή, αν τραυματιστείς, εγώ θα σε πάρω στους ώμους μου και θα σε μεταφέρω σε ασφαλές μέρος. Τη φράση τη βρίσκουμε στη βιογραφία του Κολοκοτρώνη. Διαβάζουμε: «Ο Καραϊσκάκης και ο Τζαβέλας μ' έγγραφαν δια να μείνομεν και να ομιλήσομεν και με παίρνουν επάνω τους, αν πάθω τίποτε».

Βέβαια, η φράση ανάγεται στη Βυζαντινή περίοδο. Στο Χρονικόν του Μορέως, κείμενο του ΙΔ' αι., διαβάζουμε:

«Εγώ το παίρνω απάνω μου, αν κάμεις την βουλήν μου». Αναλαμβάνω εγώ την ευθύνη, αν κάνεις πράξη τη σκέψη μου ή τη θέλησή μου.

Μερικές φορές, έπαιρναν απάνω τους, έβαναν στον ώμο τους ή φορτώνονταν όχι μόνον αυτόν που κινδύνευε αλλά και εκείνον, που αρνούσαν να πάει κάπου, για παράδειγμα η απαχθείσα νέα ή εκείνον που αρνούσαν να πάει σε γιατρό. Αυτός που φορτώνονταν μ' αυτόν τον τρόπο, δυσανασχετούσε και ένιωθε ενόχληση, αφού γινόταν βάρος χωρίς τη δική του θέληση. Από τέτοια περιστατικά βγήκαν και οι φράσεις φορτώνομαι κάποιον, γίνομαι φόρτωμα, με την έννοια γίνομαι βαρύς και ενοχλητικός σε κάποιον.

Στους Σαρακατσάνους έχω υπόψη ότι λεγόταν η φράση σε παίρνω εγώ στον λαιμό μου σε περιπτώσεις συνοικειών. Διαβεβαίωνε, για παράδειγμα, μια γυναίκα τον υποψήφιο γαμπρό ότι ήταν πολύ καλή η κοπέλα που του προξένευαν και τον προέτρεπε να την πάρει, επειδή ήταν βέβαιη για τον χαρακτήρα, τη συμπεριφορά και τα προσόντα της.

Βέβαια, ήταν πολύ μεγάλη η ευθύνη που αναλάμβανε, ωστόσο βέβαιη για τον

Υποσημειώσεις

1.Κουκουλές Φαίδων (1881-1956), βυζαντινολόγος, καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Ακαδημαϊκός. υποστήριξε την αδιάσπαστη ενότητα και συνέχεια του ελληνικού έθνους από την αρχαιότητα δια μέσου του Βυζαντίου.

2.Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος (1901 - 1982) συγγραφέας, δοκιμογράφος, ποιητής, κριτικός και εκπαιδευτικός.

3.Σ.Ζαμπέλιος: 1815- 1881, ιστορικός συγγραφέας, Φιλολόγος και λογοτέχνης. Χαρακτηρίστηκε ο θεωρητικός της ιστορικής ενότητας αρχαίου, μεσαιωνικού και νεότερου Ελληνισμού.

4.Ευστάθιος Θεσσαλονίκης (περ. 1115 - 1195/6), Βυζαντινός λόγιος και κληρικός. Έγινε Αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης περίπου το 1178. Έγραψε ερμηνευτικά σχόλια για τον Όμηρο.

5.Καμπούρογλου Δημήτριος (1852 - 1942), ποιητής, συγγραφέας, ιστορικός και Ακαδημαϊκός.

6.Κοτζιούλας Γιώργος (1909 - 1956), ποιητής, πεζογράφος, θεατρικός συγγραφέας και κριτικός.

Πηγές: 1 Φαίδωνος Κουκουλέ, Βυζαντινών βίος και πολιτισμός, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1952.

2. Βικιπαίδεια.

Με τα στέρφα της Βόνιτσας τα χειμαδιά, μέρος Δ'

συνεχίζεται από προηγούμενο

Του Νικόλαου Β. Καρατζένη

Καθώς τρέχαμε προς τα πρόβατα ακούγαμε καθαρά τις διαπεραστικές κραυγές των λύκων οι οποίες δεν είχαν τον αλαζονικό και τρομακτικό τόνο που χαρακτηρίζουν τις φοβέρες τους, όταν αυτοί έρχονται με διαθέσεις απειλητικές, αλλά διακρίναμε έναν βαθύ μελαγχολικό και πένθιμο σκοπό που έμοιαζε με μακρόσυρτη θρηνηδία, η οποία πλανιόταν σ' ολάκερο το στεροφτόπι και έσβηνε αργά-αργά μέσα στη μυστηριακή και επίφοβη απλωσιά της νύχτας. Στα ουρλιάσματά τους δεν υπήρχε πείσμα, ούτε η δίψα της εκδίκησης παρά ένα θλιμμένο ξέσπασμα, κάτι σαν αποχαιρετισμός του νεκρού συμπολεμιστή τους. Όταν φτάσαμε στο κοπάδι, είχαμε την αίσθηση ότι οι λύκοι ορύνονται σε απόσταση πενήντα-εκατό μέτρων από το γρέκι, δεν καταφέραμε όμως να τους διακρίνουμε παρά την αστροφεγγιά της βραδιάς· κάποια περιγράμματα των μορφών τους διαγράφονταν ακνά στην κόψη του ανάραχου, ενώ οι φωνές τους πλημμύριζαν τον αέρα. Εύλογο λοιπόν είναι οι ποιμένες όταν αναφέρονται στον λύκο, να κάνουν λόγο για έναν αόρατο εχθρό, μυστηριώδη, δαιμόνιο και ακαταμάχητο εν τέλει.

Τις στιγμές εκείνες, που το περίλυπο μοιρολόι των λύκων με συγκινούσε και με καθιστούσε συμμετοχο στην οδύνη τους, στο μυαλό μου ήρθαν τέτοιες σκέψεις: να αισθάνθηκα άραγε ποτέ αυτοί οι αδάκρυτοι κουρσάρη της νύχτας τον σπαραγμό της άτυχης προβατίνας τα αρνάκια της οποίας σφαγιάζουν ανηλεώς επί αιώνες ή να έχουν νιώσει τύψεις, όταν βυθίζουν τους βοσκούς στην απόλυτη απόγνωση με το να σπαράσσουν με μοχθηρία τα αθώα προβατάκια τους, που με τόσο κόπο και λαχτάρα αυτοί πασχίζουν να αναστήσουν; Γιατί δεν αρπάζουν ένα-δυο πρόβατα σε κάθε εξόρμησή τους παρά πνίγουν, κατακρεουργούν, ξεκοιλιάζουν αμέτρητες δεκάδες ζώων, όταν πετύχουν το κοπάδι αφύλακτο ή κάποια πρόβατα «κομμένα»⁹⁶;

Πάνω στους διαλογισμούς μου αυτούς τα στέρφα πρόγkησαν⁹⁷, τα κουδούνια βρόντησαν και ο άνεμος της νύχτας έφερε των προβάτων τη μυρωδιά στα ρουθούνια των λύκων, η οποία ξύπνησε τα πολεμοχαρή τους ένστικτα και οι αγριόλυκοι ξέσπασαν σε μια καταγιγίδα βρυκνηθμών και προκλήσεων ξεχνώντας τον πόνο και τη θλίψη τους. Ο Κουταβούλης, ο Κολοβός, η Παρδαλή και ο Αραπάκης εξαγριώθηκαν. Με τεντωμένους τους λαιμούς, τις τρίχες στον σβέρκο και στο κορμί ορθωμένες σαν τ' αγκάθια του σκαντζόχοιρου, τα δόντια γυμνά σαν αιχμηρά σουβλιά και την ουρά σπτητή πάνω από το κορμί τους, άρχισαν να εξαπολύουν γαβγίσματα βαθιά και πνικτά προς τα ζουλάπια περιέχοντα τη χροιά της κυριαρχίας στον τόπο του κοπαδιού και κυρίως το μήνυμα της απόλυτης ευθύνης για τη φύλαξη των προβάτων.

Κάποια στιγμή ένας λύκος φάνηκε να πλησιάζει προκλητικά προς το μαντρί και ο Αραπάκης που ήταν θαρραλέος, πολύ παρορμητικός, μα όχι ιδιαίτερα ευφυής, όρμησε με μανία προς καταδίωξή του· ο λύκος οπισθοχώρησε αμέσως και χάθηκε σαν αστραπή, ενώ το σκυλί τον ακολουθούσε κατά πόδας. Ο Βάιος όμως με μια αγριοφωνάρα: «Αραπάκη άσατ, Αραπάκη πίσω», αποδοκίμασε την παραφορά του και τον ανακάλεσε πίσω

⁹⁶ κομμένα πρόβατα: ξεκομμένα από το κοπάδι. Από μετοχή παρακειμένου μέσης φωνής του ομηρικού ρήματος κόπτω-κεκομμένος-κομμένος, συγκεκριμένος τύπος. Το φθινόπωρο που αρχίζουν οι βροχές και οι αντάρες κατακάθονται σε ποτάμια, λάκκους και λαγκαδιές, στις Πίνδου τα βοσκοτόπια φυτρώνει ένα είδος μανιταριού και τα πρόβατα, που το τρώγουν με βουλιμία, ξεκύνονται ακράττητα στα δάση. Κάποιες μικρές ομάδες προβάτων (μπολουκία), οι οποίες αριθμούν συνήθως 10-30 κεφάλια η καθεμιά, ξεκόβονται από τον κύριο κορμό του κοπαδιού και αποξενιούνται στο κυνήγι του ανέλιπτου αυτού θησαυρού. Όταν η νύχτα πέφτει, τα πιο πολλά μπουλουκία, καθοδηγούμενα από το νομαδικό και το ένστικτο της αγέλης, επιστρέφουν στο γρέκι τους. Ορισμένες όμως από τις ομάδες αυτές στις οποίες υπερτερούν πρόβατα άτολμα, άβουλα και αδιάφορα, παραμένουν στον τόπο, όπου τις βρήκε το σκοτάδι και γρεκιάζουν όπου λάχει. Άλλοτε οι άσπονδες καταιγίδες, οι οποίες ξεσπούν στα δάση, καθηλώνουν τα «κομμένα» πρόβατα σε κάποιο σημείο και εμποδίζουν την επάνοδό τους στο κοπάδι. Οι λύκοι, οι οποίοι αναποδογυρίζουν τα βοσκοτόπια τις νύχτες με την ικανότητά τους να ανιχνεύουν την οσμή των προβάτων από απόσταση πεντακοσίων μέτρων, πέφτουν με μανία επάνω στα «απολωλότα» πρόβατα και τα κατασπαράσσουν μέχρις ενός. Αλλά και στα στεροφτόπια της Ακαρνανίας, τα κατάφυτα από ασφάκες, παλιούρια, βελανιδιές, πουρνάρια και αριές, των λύκων οι αγέλες εξολόθρευαν συχνά-πυκνά τα «κομμένα» πρόβατα, τα οποία από την εναγώνια αναζήτηση των βελανιών, λησμονούσαν τον δρόμο του γυρισμού στα μαντριά τους, όπως οι αμνήμονες λωτοσάφοι, σύντροφοι του ομηρικού Οδυσσέα.

⁹⁷ πρόγkησαν: κινήθηκαν όλα μαζί τρομαγμένα: βλέπε σημ. υπ. αριθμ. 58.

⁹⁸ ψυχωμένα: θαρραλέα, άφοβα, αξιόμαχα και ανυποχώρητα. Από αρχ. ελλ. λέξη ψυχή: πνοή ως σημείο ζωής, η οποία παράγεται από αρχ. ελλ. ρήμα «ψύχω»: εμψυώ πνοή. Από τη λέξη ψυχή προέρχεται το ρήμα ψυχώνω: εμψυχώνω, ενθαρρύνω, μετοχή παρακειμένου ψυχωμένος.

στα πρόβατα διότι ήξερε πως στόχος του πανούργου λύκου ήταν να παρασύρει το σκυλί στην αγέλη, οπότε τα οργισμένα αγρίμια θα ρίχνονταν πάνω του και θα το κομματιαζαν. Οι λύκοι αξιολογώντας την κατάσταση έκριναν πως ήταν αδύνατο να σπάσουν την άμυνα των ψυχωμένων⁹⁸ και έμπειρων τζομπανόσκυλων γι' αυτό υποχώρησαν. Τα δαιμονισμένα ουρλιαχτά τους τρικύμιζαν τους αιθέρες και έκαναν πιο τρομακτική την παγωνιά της νύχτας. Τα σκυλιά δεν έπαυσαν να περιπολούν γύρω από το γρέκι γαβγίζοντας θυμωμένα, ενώ κάπου- κάπου δάγκωναν με μίσος το άψυχο κορμί του ατυχήσαντος λύκου. Όταν ο ουρανός πήρε να φωτίζει και τ' αστέρια των Ξεθωριάδων, επιστρέψαμε στο καλυβάκι όπου οι γυναίκες των Νακαίων μάς περίμεναν με μια φωτιά γενναία και ένα κακάβι⁹⁹ αχνιστό γάλα. Η γλύκα της βραστογαλιάς¹⁰⁰ μέσα στο κατακείμενο, ανάμεσα στα κοπάδια και ύστερα από την κατατρόπωση των ζουλαπιών, δύσκολα αποδίδεται με λόγια, διότι για μάς αποτέλεσε βίωμα βίαιο που γύρισε τη ζωή μας πίσω σε εποχές πολύ σκληρές στις οποίες άνθρωποι και λύκοι διεξήγαν αέναες μάχες για την επιβίωσή τους.

Όσο για μένα η μέρα και η νύχτα εκείνου του Γενάρη στον τόπο εκείνο με σημάδεψαν για τα καλά. Αισθανόμουν ότι γύρω μου και εντός μου είχε συσσωρευτεί ενέργεια αιώνων ασύλληπτη σε ένταση και ποικίλη σε μορφές, η οποία με συντάραξε και επηρέασε όμορφα τη μετέπειτα ζωή μου, όπως θα φανεί από όσα ακολουθούν. Αρχικά ένιωθα ότι με συντροφεύουν σε κάθε κίνησή μου οι γλυκύτατες μορφές και το πνεύμα των γονέων μου, οι οποίοι πότισαν με ιδρώτα και εγκαρτέρηση τα χειμαδιά της Βόνιτσας επί χρόνους πολλούς.

Διεπίστωσα επίσης ότι η νομαδική ζωή έμεινε αδιατάρακτη στους αιώνες σε όλες τις εκφάνσεις της, από την κατανομή των προβάτων στα λιβάδια με βάση την κατηγορία του κοπαδιού: γαλάρια, στέρφα, ψιμάδια έως τη διαχείριση των κτηνοτροφικών προϊόντων και τη χρήση της γης: το γάλα το έπαιρνε ο έμπορος, τα αρνιά ο κασάπης, οι Νακαίοι δεν έχουν ούτε σπιθαμή γης ως ιδιοκτησία. Η αναμέτρησή μας με τους λύκους δεν υπήρξε απλώς το κορυφαίο συμβάν του νομαδισμού, αλλά περιείχε κυρίως το στοιχείο του μυθικού και του πρωτογονικού. Ο ύπνος και η διαμονή μας στο ορθό αχυροσκέπαστο καλύβι, η προμηθειή φωτιά, ο πυρομάχος¹⁰¹ στη γωνιά, η βαρέλα στο βαρελοστάσι¹⁰² έξω από το κονάκι, τα ομηρικά μαντριά των προβάτων, παρέπεμπαν στις απαρχές του νομαδισμού.

Επί ημέρες ήμουν σκεπτικός και συλλογισμένος προσπαθώντας να βάλω σε τάξη τις εικόνες τις οποίες αποθησαύρισα και να τιθασειώσω τα συναισθήματά μου. Τότε ήταν που γεννήθηκε σε μένα η ιδέα να «ξαναφτιάξω πρόβατα»¹⁰³, η οποία μέστωνε με τον καιρό. Μετά από τρία χρόνια (1995) το σχέδιό μου πραγματοποιείται. Αγόρασα πρόβατα, έγινα σμίκτης¹⁰⁴ με τον Κώστα και τον Βάιο και διατηρώ έως σήμερα το κοπάδι. Έκτοτε, όταν έχω χρόνο, είτε με του αυγερινού την τρεμολαμπή, είτε «με τον λύκνο των άστρων», είτε με τις πανσέληνες νύχτες, είτε με του ήλιου το φέγγος περπατώ στους κάμπους ή ανεβαίνω στα βουνά με τα κοπάδια και τους αδάμαστους ποιμένες της Πίνδου.

ΤΕΛΟΣ

⁹⁹ κακάβι: χάλκινο αγγείο (χύτρα), από αρχ. ελλ. λέξη κακάβη-υποκοριστικό κακάβιον- κακάβι και κακαβάκι αλλά και κακαβούλα.

¹⁰⁰ βραστογαλιά: πρόβειο γάλα βρασμένο. Από αρχ. ελλ. ρήμα βράσσω-έβρασα- βραστός-βρασμός και ομηρική λέξη γάλα-γαλάριος-γαλακτερός: βραστός+γάλα- βραστόγάλα-βραστογαλιά.

¹⁰¹ πυρομάχος: όρθια και μακρόστενη πέτρα, αλειμμένη με την παλάμη με λάσπη από ασπρόχωμα, τοποθετημένη στην άκρη της στρογγυλής γωνιάς του καλυβιού απέναντι από την είσοδό του για να συγκρατεί τα κάρβουνα μαζί με τα γωνολίθια και για να σπνρίζονται σ' αυτόν τα ξύλα που καίγονταν στη γωνιά. Πυρομάχος, από τις ομηρικές λέξεις πυρ-πυρός και μάχομαι, από την ίδια ρίζα: πυρίμαχος.

¹⁰² βαρελοστάσι: τετράγωνο κρεβατάκι κατασκευασμένο από ξύλο βελανιδιάς συνήθως στο οποίο οι ποιμενόβιοι τοποθετούσαν τη βαρέλα με το νερό. Κάποιοι ποιμένες έφτιαχναν το βαρελοστάσι στη δεξιά μεριά του καλυβιού καθώς έμπαιναν σ' αυτό ή έξω από το καλύβι, πλησίον της πόρτας: βαρελοστάσι, από την ιταλική προέλευσης λέξη βαρέλα και αρχ. ελλ. ρήμα ίσθημι, αόρ. β' έσθη-στάσης-εως- στασίδι όπως εικόνα-εικονοστάσι.

¹⁰³ «ξαναφτιάχνω πρόβατα», από την πρόθεση ξανά και ρήμα φτιάχνω. Η πρόθεση ξανά προέρχεται από τις αρχ. ελλ. προθέσεις εξ και ανά-εξανά-ξανά. Το ρήμα φτιάχνω παράγεται από το αρχ. ελλ. ρήμα ευθειάζω-φθειάζω-φθειάνω- μεσαιωνικό φτειάνω-φτιάνω-φτιάνω και στα Τζουμέρκα «φκιάνω». Το «ευθειάζω» παράγεται από το ομηρικό επίθετο ευθύς-ευθειάζω, όπως πλατύς-πλατειάζω, έξανα ευθειάζω-ξαναφτιάχνω

¹⁰⁴ σμίκτης: οι ποιμένες που σμίγουν τα πρόβατά τους με τα κοπάδια του τσέλιγκα, τα βόσκουν στο ίδιο λιβάδι και συνεργάζονται. Σμίκτης, από τον παθητικό αόριστο, εμείχθη-εμίχθη-εμίχθη του ομηρικού ρήματος μείγνυμι, μείγνυμι και την πρόθεση συν-συνεμίχθη-συνεμίγθη-συνεμίκτης-σμίκτης-σμίκτης. Από την ίδια ρίζα: συμμιγής, μιγάς, μικτός, σμιγός, μείγμα..

Σαρακατσιάνικες στάνες στα Λόγγα

του Δημήτρη Παν. Κάτσενου
Συνέχεια από το προηγούμενο φύλλο

Εδώ θα αναφέρω όσα θυμάμαι, όσα μου 'ρθουν στη μνήμη σιγά-σιγά, γράφοντας και ό, τι μου 'παν, εκείνοι που μίλησα μαζί τους, και θυμήθηκαν ανασκαλίζοντας τη μνήμη τους.

Όσους δεν αναφέρω, απ' εκείνους που κατά καιρούς πήγαιναν στα Λόγγα, ίσως είναι αφορμή για τους απογόνους τους να με συμπληρώσουν με τις δικές τους θύμψεις, με ό,τι θεωρούν απαραίτητο και να το στείλουν. Και κάποιος, ας συγχωρήσουν τυχόν παραλείψεις μου που είναι σίγουρο και βεβαιωμένο, ότι υπάρχουν.

Το Ανατολικό και το Βόρειο Ζαγόρι, το Βλαχοζάγορο όπως το λέμε, είναι δασωμένο με οξιά, πεύκο, ρόμπολο και λίγα έλατα. Έχει πολλά νερά. Όπου και να σταματήσεις θα βρεις βρύση, ρεματάκι, ποτάμι. Δεν θα διψάσεις ποτέ. Απέραντες εκτάσεις μοιράζονται ανάμεσα στα χωριά που προανέφερα. Εκτάσεις, που ανήκουν στις κοινότητες και αρκετές άλλες του Δημοσίου, που διαχειρίζονται οι ίδιες.

Και έτσι κάθε κοινότητα εκμεταλλεύεται προς ίδιο όφελος περισσότερες εκτάσεις δάσους απ' ό,τι τους ανήκει, παραχωρώντας αυτές είτε για βοσκή είτε για υλοτομία. Κάθε τμήμα που υλοτομείται, το αναδασώνει και απαγορεύεται να μπει ζωντανό για βοσκή, για χρονικό διάστημα δέκα χρόνια.

Αυτά προβλέπει η δασική νομοθεσία.

Στις κοινοτικές εδικαιούνται να βοσκούν τα κοπάδια τους οι δημότες και αν περίσσευε τις διέθεταν προς ενοικίαση στους Σ. ή και σε άλλους κτηνοτρόφους.

Τις δημόσιες εκτάσεις, δάση οξιάς ή πεύκου, τις διέθεταν με δημοπρασία (πλειστηριασμό) κυρίως για να έχουν την ευκαιρία, για υψηλότερο μίσθωμα. Αυτές τις έπαιρναν οι Σαρακατσαναίοι που δεν είχαν αλλού να ξεκαλοκαιριάσουν ή δεν "χώραγαν" τα πρόβατα στις άλλες βοσκήσιμες εκτάσεις των κοινοτήτων τους.

Εδώ γίνονταν η εκμετάλλευση των Σ. από τους Ζαγορισίους, Αλλά έφταιγαν, είχαν μερίδιο ευθύνης και οι ίδιοι. Διεκδικούσαν για βοσκή ένα τμήμα, μια έκταση στο βουνό δυο ή τρεις (2- 3) ή και παραπάνω, ενδιαφερόμενοι. Ανέβαζαν το μίσθωμα του συγκεκριμένου βουνού, αρκετά ψηλά, και στο τέλος πλειοδοτούσε κάποιος για να ξεκαλοκαιριάσει η στάνη του. Αφού τελείωνε όλη η διαδικασία της δημοπρασίας, ο ίδιος που έπαιρνε το λιβάδι αναγκάζονταν και πάρει μαζί και τους άλλους να ξεκαλοκαιριάσουν στην ίδια περιοχή στο βουνό, γιατί δεν μπορούσε να το πληρώσει, μόνος του. Σκεφτείτε: διεκδικούμε το ίδιο λιβάδι, υπάρχει χώρος για όλους, με μικρό μίσθωμα στην αρχή, αλλά, αυτό το μικρό μίσθωμα το ανεβάζουμε αρκετά, για να το πάρει ο ένας, για να "δείχνεται" ότι "εγώ το πήρα". Οι Ζαγορισίοι αγνάντευαν χαμογελώντας, ικανοποιημένοι. Στο τέλος, οι Σ. πλήρωναν όλοι, πολλά περισσότερα!

Υπήρχε λόγος; Ναι στην περίπτωση που δεν είχαν κάπου αλλού να ξεκαλοκαιριάσουν, αλλά από την άλλη η ικανοποίηση του προσωπικού εγωισμού. Θυμάμαι δυο-τρεις περιπτώσεις στο Ελατοχώρι, να "βαράει" την Πλάκα" ο μπάρμπας μου ο Γάκης με τον Λάμπρο Χ. Καζούκα, και στο Γρεβενίτι άλλη χρονιά, να "βαράει" τα Πενταλώνια "με τον Βασίλη Χρ. Ακριβή. Μετά ξεκαλοκαιριάσαμε μαζί.

Αυτό ήταν ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα, για το Σαρακατσιάνικο μιλέτι και ίσως, να το χαρακτηρίζει ακόμα λίγο, έστω κι ελάχιστο.

Περπατάμε όμως στα καλοκαιρινά λιβάδια και τις στάνες στα Λόγγα. Υπάρχουν αρκετοί Σ. εγγεγραμμένοι από πολύ παλιά, που είναι δημότες στα χωριά και είχαν δικαίωμα βοσκής στις κοινοτικές αλλά και τις δημόσιες εκτάσεις, που κάθε κοινότητα μπορεί να νοικιάσει απ' ευθείας σε Σ. ορίζοντας το μίσθωμά τους. Κάποιοι που είχαν νοικιάσει μ' αυτόν τον τρόπο - έναν Νόμο που οι Σ. τον λένε "ενοικιστάσιο" - έδωσε το δικαίωμα να πηγαίνουν στο ίδιο μέρος και να μην έχει το δικαίωμα η κοινότητα να τους διώξει.

Αλλά αν για οποιοδήποτε λόγο, διέκοπτες ή δεν πήγαινες ένα καλοκαίρι, δεν ξαναείχες δικαίωμα βοσκής στην ίδια περιοχή και ας ήσουν εγγεγραμμένος στην κοινότητα. Αυτό το γνωρίζω από την περίπτωση του παππού μου., όπως την αφηγήθηκε ο πατέρας μου, που έζησε την παραπάνω κατάσταση. «Ήταν δημότες στη Λάιστα, αλλά ένα καλοκαίρι, εκεί περί το 1930-35, για κάποιους λόγους {θα γραφτούν σε άλλο κείμενο}

πήγε, με τους συγγενείς του, τους Ταγκαίους (Κώτσιο, Δημήτρη), στην Κρανιά Γρεβενών, όταν και εκείνοι έφυγαν από το Ελατοχώρι. Από τότε δεν ξεκαλοκαιρίασαν στη Λάιστα, παρά μόνο επέστρεψαν το 1968». Ο τότε ο πρόεδρος, της κοινότητας (Τζίμας...) μας δέχθηκε ως δημότες και έχοντες δικαίωμα βοσκής. Τα βουνά, όμως, είχαν αρχίσει να εγκαταλείπονται από τους Σ. και ήταν πλέον αργά, γιατί δεν ξαναχρειάστηκε να ξαναβγούμε για ξεκαλοκαιριό.

Ανάλογη κατάσταση παρουσιάζεται και όταν οι δασικές εκτάσεις υλοτομούνταν και πλέον απαγορεύεται η βόσκηση σ'αυτές και τότε οι Σ. αναγκάζονται να αλλάξουν ξεκαλοκαιριό.

Περίπτωση τέτοια υπήρξε στο Φλαμπουράρι, στις περιοχές "Μέγας Κάμπος", στην "Αγία Παρασκευή", κοντά στο χωριό και στα "Αυτιά" και "Φλέγκα" στα σύνορα με Μέτσοβο. Εδώ ξεκαλοκαιρίασαν προπολεμικά πολλά τσελιγκάτα, αλλά «απαγορεύτηκαν τα βνα» και έφυγαν από κει. Αυτό είχε αποτέλεσμα, αρκετοί Σ. να μην έχουν μόνιμο ξεκαλοκαιριό. Τότε άλλαξαν τόπο ή αν συμφωνούσαν έσμιγαν με άλλον σε άλλη στάνη (αρκεί να τον δέχονταν και οι υπόλοιποι στη νέα στάνη), πράγμα που μπορεί και να (μην) συνέβαινε.

Ας κάνουμε μια απλή αναφορά στα χωριά, ποιες στάνες είχαν δημιουργηθεί και σε ποιες περιοχές. Κάνοντας την αρχή από τη Λάιστα. Κατέχει μεγάλη έκταση κατά βάση κοινοτική και είχε τέσσερις στάνες στη βόρεια πλευρά της και μία στη νότια.

Αυτές ήταν: Το Κοστέρνο ή Κόκκινο και η Αταραχή, που τις χωρίζει το ύψωμα Φλάμπουρο, το ψηλότερο της Λάιστας. Ακολουθεί η στάνη Πλίνος και παραπέρα η Τσοούκα ή Παπαρούνα όπως τώρα ονομάζεται η περιοχή. Νότια και κάτω από τη Λάιστα ήταν η στάνη Τζουγκάλα στο Παλιοχώρι. Σε αυτές τις στάνες ξεκαλοκαιρίασαν αρκετές οικογένειες Σαρακατσαναίων της Ηπείρου. Πολλοί απ' αυτούς ή οι περισσότεροι, είναι εγγεγραμμένοι στα Μητρώα Αρρένων της Λάιστας καθώς και άλλοι που δεν ξαναπήγαν πια εκεί.

Πριν προχωρήσουμε, εκείνο που παρατηρούμε και αξίζει να τονίσουμε είναι το γεγονός, ό, τι στο βλαχοζάγορο, όπου είναι εγγεγραμμένοι πολλοί Σ. σε όλα τα χωριά,, δεν κατοίκησαν ποτέ μέσα στο χωριό, με αποτέλεσμα να μην εγκατασταθούν Σ. σ' αυτά. Οι λόγοι είναι αφ' ενός μεν ότι τα βοσκοτόπια ήταν μακριά και εκεί έφταναν τα κονάκια οι οικογένειες γιατί τους εξυπηρετούσε να είναι μαζί με τα κοπάδια, και αφ' ετέρου δεν ήταν και τόσο ευπρόσδεκτοι στα βλαχοχώρια. Πολύ αργότερα, μετά την άμβλυση των σχέσεων μεταξύ Ζαγορισίων και Σαρακατσαναίων, αφού έγιναν και κάποιες γάμοι μεταξύ τους, κατοίκησαν κάποιος εδώ κατά την περίοδο 1950-70.

Οι Σαρακατσαναίοι σήμερα σ' αυτά τα χωριά, είναι μετρημένοι:

Στη Λάιστα ίσως ένας (μόνιμος) Παπαρούνας. Στη Βωβούσα δύο Ραπαίοι, (ο Γιώργος Ράπτης, που παντρεύτηκε από εκεί και ο Άγγελος Ράπτης, αργότερα) και ο Ακριβής Αντώνης.

Στο Ελατοχώρι, στο Σέσι είχαν εγκατασταθεί, νωρίτερα, περί το 1955, τρεις οικογένειες Τσουμάνη (Δημήτρης, Γιώργος, Ξενοφών).

Στο Φλαμπουράρι και στο Τσερνέσι από μία- δύο οικογένειες Καραγιάννη, περί το 1950-55, που είχαν μείνει τσομπάνηδες στα γιδοπρόβατα των χωρικών.

Πρέπει επίσης να αναφέρουμε, ό, τι αφορά αυτό καθ' αυτό το Α. Ζαγόρι, οι Γερμανοί έκαψαν τα περισσότερα χωριά. Πολλά έχουν χαρακτηριστεί «μαρτυρικά χωριά», όπως το Γρεβενίτι, το Φλαμπουράρι. Μακρίνο, κ. ά. και γίνεται προσπάθεια ακόμα και τώρα να αναγνωρισθούν και τα άλλα. Την περίοδο του Μεσοπολέμου έγιναν μετακινήσεις των Σ. στην περιοχή και κυρίως μετά τον Β' Π.Π. και τον ανταρτοπόλεμο, ακόμα περισσότερες. Αρκετοί επίσης αναγκάστηκαν, για άλλους λόγους, να φύγουν από την περιοχή του Ανατολικού Ζαγορίου.

Αλλά ας επιστρέψουμε πίσω στη Λάιστα, στις στάνες και να ιδούμε ποιοι ήταν και πότε και ποιοι κατέληξαν να τις κλείσουν.

Είναι ιστορικά βεβαιωμένο ότι περί το 1910-1925 ξεκαλοκαιρίαζαν εδώ οι Κουμπαίοι (οικογένειες του Θόδωρου και του Δημήτρη) γονείς των κλεφτών - ληστών Κώστα και Χριστόδουλου (Τάκη). Αναφέρεται σ' αυτό το θέμα ο Ευριπίδης Μακρής, στο βιβλίο του «Ζωή και παράδοση των Σαρακατσαναίων». Υπάρχει και ένα ύψωμα - τοποθεσία στους χάρτες που ονομά-

ζεται «Κουμπή» ανατολικά από το Φλάμπουρο.

Πέρα όμως απ' αυτή την αναφορά στο θέμα, ο ίδιος, γνωρίζω το γεγονός από σχετική αφήγηση του πατέρα μου, (γεννηθείς 1917) ο οποίος βίωσε όλα τα γεγονότα που έγιναν τότε, καθότι ήταν εκεί στη στάνη, όπου ξεκαλοκαιρίαζαν όλοι μαζί οι Κατσεναίοι, στον Πλινό και οι Κουμπαίοι δίπλα στο Φλάμπουρο. Αργότερα, και μετά την κατοχή, βρισκόμαστε εδώ να ξεκαλοκαιριάζουν"

Στο Κόκκινο, δυτικά από το Φλάμπουρο η στάνη του Βαγγέλη Καζούκα. Οι απόγονοί του μετά τη διακοπή του νομαδισμού εγκαταστάθηκαν στη Στεφάνη Πρεβέζης (Παναγιώτης, Ηλίας) και Γραμμενίτσα Άρτας (Κώστας). Μαζί στη στάνη αυτή ξεκαλοκαιριάζουν οι Σταύρος και Παντελής (Βλάχος) Θανασούλας, που εγκαταστάθηκαν μόνιμα στη Μαζαρακιά.

- Καρβουναίοι: Περικλής - Ανδρέας - Γάκης.
- Ανδρέας Καψάλης, Καζουκαίοι (Θωμάς και Λεωνίδα του Χρήστου).
- Νίκος (Κολιός) Βαγγελής (γαμπρός των Καζουκαίων).

Όλοι αυτοί έχουν εγκατασταθεί στον οικισμό Ηλιοβούνια Πρεβέζης. Πρέπει να προσθέσουμε ότι η στάνη αυτή ήταν ενιαία με τον αδερφό του Αλέξη Καζούκα μέχρι το 1944, οπότε χώρισαν. Ο Αλέξης έμεινε στην Αταραχή (ανατολικά από το Φλάμπουρο) μαζί με τους παρακάτω:

- Γατσελαίοι (Χριστόδουλος, Κώτσιο, Απόστολος, Βαγγέλης)
- Μήτσιοι Βαγγελής- όλοι εγκαταστάθηκαν στα Ηλιοβούνια Πρέβεζας, ενώ ο Αλέξ Καζούκας (Παναγιώτης, Αποστόλης και Χρήστος) στον Λούρο Πρεβέζης.

Να προστεθεί εδώ, ότι για αρκετά χρόνια με τη στάνη του Βαγγέλη Καζούκα πήγαινε και ο Παύλος Ντέτσικας, που αργότερα μετακινήθηκε στη Χρυσοβίτσα. Οι απόγονοί του (Λάμπρος - Χρήστος - Μήτσιοι- Χρήστος - Γιώργος - Βαγγέλης - Νίδας) εγκαταστάθηκαν στα Ηλιοβούνια Πρέβεζας.

Επίσης στη στάνη αυτή πήγαν και οι Σουρλαίοι (Γιάννης-Περικλής-Στράτος), Παπιγκιώτης (Λάμπρος και Γιώργος), Δημήτρης Αχνούλας και Βαγγέλης (Θιαμέγκος) Τσουμάνης.

Νωρίτερα μέχρι το 1930 περίπου, όλοι οι Καζουκαίοι, ήταν μαζί στη Μόρφα της Βωβούσας και μετά μετακινήθηκαν στη Λάιστα (Βαγγέλης - Αλέξης), στο Σκαμνέλι (Γιώργος). Στη Μόρφα έμεινε μόνο ο Χρήστος με τους Ραπαίους, μετά τη σφαγή των προβάτων του, από τους Κουμπαίους.

Πιο ανατολικά, από το ύψωμα "Κουμπή", πιο πέρα στον Πλινό ήταν η στάνη των Κατσεναίων, που ήταν γραμμένοι στη Λάιστα. Εδώ ξεκαλοκαιρίαζαν οι οικογένειες:

- ο Δημητράκης, (παππούς μου) μέχρι το 1930-35, οπότε έφυγε από τη στάνη, -
- ο Κώστας (Χρήστος),
- Γούλας (Αριστείδης - Μήτσιοι -Χρηστάκης) και Δημήτρης
- οι Λάμπρος (Γιώργος) και Στέφος (Μήτρος),
- ο Γιαννάκης Καραγιάννης, ο Λεωνίδα Βαγγελής,
- οι Κίττας Λάμπρος, Νίκος και Βασίλης,
- οι Περικλής και Ναπολέων Πρόκος (Σαλμάς) και

Γάμος Αγγαίως Κ. Κάτσενου, Λάιστα 1950.

- οι Χρήστος και Πάνος Πάσχος.

Οι παραπάνω έχουν εγκατασταθεί και τους βρίσκουμε: Κατσεναίοι στον Λούρο, στα Φλάμπουρα, και στο Μιχαλίτσι Πρέβεζας.

Οι Καραγιάννης και Βαγγελής στη Νέα Σαμψούντα, οι Κητταίοι στα Φλάμπουρα, οι Προκαίοι στη Σμυρτούλα (Νικόπολη) και οι Πασχαιοί στο Σκάνδαλο Πρέβεζας.

Η παραπέρα στάνη, της Λάιστας, πιο ανατολικά από τον Πλίνο και κάτω από το ύψωμα Τσούκα ονομάζεται τώρα "στάνη Παπαρούνα" και εδώ ξεκαλοκαίριζαν βασικά οι οικογένειες Παπαρούνα όπως

- Χριστόδουλου (Θωμάς, Δημήτρης, Μιχάλης, Γιάννης).

- Του Μιχάλη Παπαρούνα (Γιάννης, Γιώργος).

- Του Κώστα Παπαρούνα (Δημήτρης, Βασίλης).

και η κάκω Ρήνα, αδερφή τους, χήρα Γιάννη Διαμάντη (είχε το κονάκι της)

- Αψαλαίοι: Χρήστος, Ανδρέας, Δημήτρης, Γάκης

- Αποστόλης Γατσέλος

- Κώστας Σούρλας, που πήγε στον Γράμμο κάποια εποχή και οι Κατσεναίοι (Παναγιώτης, Γάκης, Θανάσης) για μία μόνο χρονιά, το 1968, οπότε πλέον δεν ξαναβγήκαμε στα βουνά. Έκλεισε ο νομαδικός βίος της οικογέν-

Γάμος Γιάννη Μιχ. Παπαρούνα. Λάιστα Ζαγορίου, 1955.

νείας μου και εγκατασταθήκαμε στον Λούρο.

Οι άλλοι που ξεκαλοκαίριζαν σ'αυτή τη στάνη της Τσούκας είναι εγκατεστημένοι ως εξής: Παπαρουναίοι και Σουρλαίοι στο Μαργαρίτι, και όλοι οι υπόλοιποι στο Βασιλικό Θεσπρωτίας.

Τα τελευταία χρόνια, έχει καθοριστεί, και συγκεντρώνονται κάθε χρόνο στο εξωκλήσι της Αγίας Παρασκευής, ανάμεσα στη Σαρακατσάνικη στάνη στον Γυφτόκαμπο και στη στάνη Παπαρούνα, οι απόγονοι της. Ανοίγουν και λειτουργούν την εκκλησία όχι ανήμερα της εορτής της (26 Ιουλίου), αλλά το αμέσως επόμενο Σάββατο, όταν συγκεντρώνονται οι Σαρακατσαναίοι για το ετήσιο Αντάμωμά τους στον Γυφτόκαμπο.

Ένα μικρότερο αντάμωμα, σε ανάμνηση του ξεκαλοκαίριου, στην Τσούκα, που κλείνει τον κύκλο της ζωής της στάνης αυτής.

Έκλεισαν όλες οι στάνες εδώ, όπως έκλεισε μια ακόμα που ήταν νοτιότερα της Λάιστας, κοντά στο Παλιοχώρι, στην "Τσουγκάλα".

Το Παλιοχώρι ήταν μικρός οικισμός που εγκαταλείφθηκε και ερείπωσε γύρω στο 1945. Κάπου εκεί κοντά ήταν η στάνη της οικογένειας των Καλλαιών. Γενάρης της ο Δημήτρης Κάλλης. Τα παιδιά του Θεόδωρος, Σπύρος, Αποστόλης και Λάμπρος ξεκαλοκαίριζαν εδώ.

Πανηγύρι στη στάνη Καλλαιών, Βαγγελαίων. Τζουγκάλα» Λάιστας Ζαγορίου, 15 Αυγούστου 1951.

Μαζί στη στάνη αυτή ήταν:

- Ανδρέας και Τέλης Βαγγελής

- Νάσιος Κάτσενος

- Γιώργος και Λάμπρος Παπιγκιώτης που έχουν εγκατασταθεί όλοι στην Καταβόθρα Θεσπρωτίας.

- Γιώργος Κατρής, εγκαταστάθηκε στη Μαζαρακιά

- Θεοχάρης Θεοχάρης (ο οποίος είχε τα κονάκια εκεί αλλά βόσκαγε τα πρότα στο Ηλιοχώρι). Έχει εγκατασταθεί στο Νιοχώρι Θεσπρωτίας.

Με αυτήν τη στάνη έκλεισε η αναφορά μας στη Λάιστα. Αν δούμε στον χάρτη τη διάταξη που έχουν, πα-

ρατηρούμε ότι σχηματίζουν ένα κύκλο, που περιβάλλει το χωριό. Την περίοδο αυτή, τώρα, στην περιοχή βόσκουν αγελάδες, που εκτρέφουν κάποιο απόγονοι των Σ. που τότε ξεκαλοκαίριζαν στις στάνες αυτές.

Φεύγοντας από τη Λάιστα, θα πάμε ανατολικά και θα συναντήσουμε τη στάνη "Μόρφα" της Βωβούσας.

Εδώ αρχικά ήταν οι Καζουκαίοι και μαζί ο Γιώργος Ράπτης, που τον έκαναν γαμπρό. Φεύγοντας οι Καζουκαίοι, έμειναν εδώ μόνο δυο στάνες Ραφταίων και ο Χρήστος Καζούκας (ως πρναφέρθηκε).

Σπύρος Γ. Ράπτης, Χρήστος Κ. Κάτσενος, Θόδωρος Χρ. Ράπτης, Κώστας Γ. Ράπτης, Ηλίας Ε. Καζούκας, Βωβούσα Ζαγορίου, 1939.

Πρώτη στάνη: Ραφταίοι του Γάκη (Σπύρος-Τέλης-Παναγιώτης-Κώστας) οι οποίοι ξεχειμάζαν στην Πλαταριά Θεσπρωτίας. Διέκοψαν τον νομαδικό βίο το 1960 και εγκαταστάθηκαν, ως εξής. Τα παιδιά του Σπύρου στη Βωβούσα και των άλλων στα Γιάννινα.

- Μακραίοι (Κώστας - Γιώργος - Ανδρέας), οι οποίοι το 1957 εγκαταστάθηκαν οριστικά στα Ραβένια.

- Γιαννακαίοι (Κώστας, Γιώργος και Λάμπρος), οι οποίοι από το 1960 μέχρι το 1965 εγκαταστάθηκαν σταδιακά στο Ηλιοχώρι.

- Μακραίοι (Γάκης - Λάμπρος - Μανώλης) και

- Τσουμαναίοι (Μάρκος, Θωμάς και Νάσιος) οι οποίοι, αφού διέκοψαν τις μετακινήσεις εγκαταστάθηκαν στην Πλαταριά.

Αργότερα περί το 1955-60 στη Μόρφα ήρθε και ο Νιόνιος Ακριβής.

Δεύτερη στάνη:

Του Χρήστου Ράπτη (Σπύρος - Στέφος - Βασίλης - Ανδρέας - Θόδωρος). Απ' αυτούς οι δυο τελευταίοι (Ανδρέας και Θόδωρος) εγκατέλειψαν προ του 1960 τη νομαδική ζωή και εγκαταστάθηκαν μόνιμα στα Γιάννινα. Οι άλλοι τρεις συνέχισαν μέχρι που εγκαταστάθηκαν μόνιμα στην Καμαρίνα Πρέβεζας.

Θεωρείται σκόπιμο να αναφέρουμε εδώ, ότι είναι λίγες οι στάνες των Σ. στη Βωβούσα, παρ'όλο που οι εκτάσεις της είναι αρκετά μεγάλες.

Αυτό συνέβαινε γιατί στην τρίτη, θα λέγαμε, στάνη που υπήρχε στην περιοχή ξεκαλοκαίριζαν και αρκετοί Αρβανιτόβλαχοι (Καραγκούνηδες) οι (Τασαίοι - Μάνθος-Σιδέρης-Χαντζάρας) με μεγάλο αριθμό προβάτων. Αυτοί είχαν στάνες κοντίτερα προς το χωριό, και κοντά στο ποτάμι Αώο.

Πέρα από αυτή την έκταση, στα απέναντι βουνά απ' τον Αώο, τα Πριτσιλία και Σακαρίνια, έστελναν κάποια κοπάδια, κυρίως τα στέρφα, όσοι ξεκαλοκαίριζαν στη Μόρφα ή στην Πλάκα., αλλά ξεκαλοκαίριζαν και άλλοι Σ. Μια χρονιά το 1960, η οικογένειά μου μαζί με τον Λάμπρο Χασιακή, είχαμε τα κονάκια, δίπλα στο ποτάμι Αώο, και από εκεί πήγαμε στο Δημοτικό σχολείο με τον Αλέκο. Εφέτος, κατά συγκυρία, επικοινωνήσαμε από τη Γερμανία.

Ακόμα πιο Ανατολικά συνεχίζουν τα βουνά που ξεκαλοκαίριάζουν οι Σ.

Το Ελατοχώρι. Αποτελείται από δύο οικισμούς, το Τσερνέσι και το Σέσι (σημερινό Δίλακο).

Εδώ βρίσκονταν τέσσερις στάνες. Το χωριό διαθέτει εκτάσεις κοινοτικές και δημόσιες. Στις κοινοτικές είχαν δικαίωμα βόσκησης αρκετοί Σ. που ήταν δημότες. Οι δημόσιες εκτάσεις παραχωρούνταν με ενοίκιο ή

Οικογένειες Χρήστου Καζούκα (Γεώργιος & Λάμπρος) & Δημήτρη Ακριβή. «Πλάκα» Ελατοχωρίου Ζαγορίου, 1958.

Οικογένεια Παναγιώτη Δ. Κάτσενου. Πλάκα Ελατοχωρίου 1961.

πλειστηριασμό (έβγαιναν στη δημοπρασία) και ως εκ τούτου εδώ δεν ήταν πάντα οι ίδιοι. Στην περιοχή αυτή, κατά καιρούς είχαν ξεκαλοκαίριάζει Σ. που στην πορεία τους βρέθηκαν αργότερα στο Δυτικό Ζαγόρι. Παράδειγμα οι Ταγκαίοι (Σπύρος και Μάνθος) περί το 1920-25, ξεκαλοκαίριάζουν στην "Πιστρίτσο" Ελατοχωρίου. Εδώ είναι και κάποιοι εγγεγραμμένοι στα Μητρώα Αρρένων της Κοινότητας πολύ πριν το 1900. Νωρίτερα, περίπου το 1900-1910, βρίσκονται να ξεκαλοκαίριάζουν στην Κρανιά Γρεβενών, στη θέση "Κυρά Καλή", όπως φαίνεται σε επίσημη καταγραφή, από τη διέλευση του Μακεδονομάχου Παύλου Μελά το 1904, κατά τη μετάβασή του για τη Μακεδονία πέρασε από τη στάνη του Κώστου Τάγκα. Το 1925-1930 βρίσκονται να ξεκαλοκαίριάζουν πάλι στην Κρανιά και αργότερα έφυγαν και πήγαν στο Κουκούλι.

Αλλά δεν είναι οι μόνοι που άλλαξαν ξεκαλοκαίριό. Θα βρούμε αρκετές οικογένειες κατά καιρούς σε παρόμοια θέση και κατάσταση από πλευράς μετακινήσεων.

Έτσι έχουμε στο Τσερνέσι τις παρακάτω στάνες:

Πιστρίτσος. Το μεγαλύτερο τμήμα του είναι "σπανό", δηλαδή χωρίς δάσος. Εδώ ξεκαλοκαίριζαν οι Ρεντζαίοι (Ανωγιάτες) με το ενοικιοστάσιο, στο ένα τμήμα που συνορεύει με την Τσούκα της Λάιστας.

Στο άλλο τμήμα, του κοντά προς το χωριό Τσερνέσι, και νότια του υψώματος Τσούκα Τζίνα σε κοινοτική έκταση ήταν: οι Σουρλαίοι (Νίκος -Γάκης), ο Χασκίς Γιώργος, οι Πασχαιοί (Λούκας- Θεοχάρης-Ανδρέας-Τακούλας) και ο Γιώργος Γιάν. Τάγκας. Όλοι αυτοί εγκαταστάθηκαν στη Σμυρτούλα Πρέβεζας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στον Πιστρίτσο περί το 1920-25, κατά τις μετακινήσεις βρέθηκαν εδώ να ξεκαλοκαίριάζουν οι Μαστοραίοι (Κολιός και Μάνθος).

Από εκεί πέρασαν οι Ρεντζαίοι (Γιάννης-Θύμιος) για να πάρουν μαζί τους και τον Αντώνη Καψάλη, που ήταν συνεργάτης τους, κατά την αναχώρησή τους για την Αλβανία, μετά την περιβόητη ληστεία της Πέτρας.

Στάνη της Πλάκας: Είναι ένα τμήμα κατά το ήμισυ δασωμένο, βόρεια της Τσούκας Τζίνα και ανατολικά του Πιστρίτσου. Εδώ βρίσκουμε να είναι οι παρακάτω περί το 1950-60

- Κώστας και Γιώργος Κάκκος, που εγκαταστάθηκαν στη Φιλιπιάδα.

- Κατσεναίοι του Βασιλάκη (Νίκος-Θανασιάκης-Θόδωρος-Αλέξης) και Νίκος του Κώστα

- Μήτσιοι Κεραμάρης, εγκατεστημένοι όλοι στο Παλιόκαστρο Θεσπρωτίας.

- Προκαίοι (Σαλμάς) του Μιχάλη (Χρήστος-Αποστόλης-Κώστας) εγκατεστημένοι Νέα Σινώπη.

- Προκαίοι του Λάκη (Ηλίας - Νάσιος - Χαράλαμπος), εγκατεστημένοι στη Σμυρτούλα.

Ο Ηλίας Πρόκος σταμάτησε το 1956 και αργότερα, το 1959, εγκαταστάθηκε στο Ηλιοχώρι.

- Καζούκας Χρήστος (Λάμπρος και Γιώργος). Εγκαταστάθηκαν στον Κασικά Ιωαννίνων.

Αργότερα μετά το 1960-65, βρίσκουμε να ξεκαλοκαίριάζουν και οι Κατσεναίοι (Παναγιώτης, Γάκης και Θανάσης), και ο Ακριβής Δημήτρης που εγκαταστάθηκε στην Καμαρίνα περί το 1980.

Αργότερα περί το 1970 -80, οι Καραγιάννης (Κώστας και Γιώργος) και Πέτρος Χ. Μάστορας οι οποίοι νωρίτερα ξεκαλοκαίριζαν στο Φλαμπουράρι.

Απέναντι από την Πλάκα, και ανατολικά, προς την Τσούκα Ρόσσα, ένα άλλο τμήμα δασωμένο που αποτελούσε χωριστή στάνη, είναι η Ματαμπράτζινη.

Εδώ ξεκαλοκαίριζαν οι Λιαμαίοι (Κάκκος), Γιώργος και Μήτσιοι που εγκαταστάθηκαν στον Λούρο, ο Μιχάλης και Χριστόδουλος στη Φιλιπιάδα. Και οι Γιώργος Κάκκος και Κώστας Κονάκης που εγκαταστάθηκαν στο Καστρί Θεσπρωτίας.

Με αυτούς κλείνουμε τις στάνες στο Ελατοχώρι.

Μακρίνο:

Είναι χωριό του Κεντρικού Ζαγορίου, όχι βλαχοχώρι, με δασωμένες κυρίως εκτάσεις, κατάλληλες για ξεκαλοκαίριό, που η κοινότητα παραχωρούσε στους Σ, για βοσκή.

Συνέχεια στη σελίδα 8

Σαρακατσιάνικες στάνες στα Λόγγα

του Δημήτρη Παν. Κάτσενου
Συνέχεια από τη σελίδα 7

Η στάνη ήταν κάτω από το ύψωμα Ντεμπλίτσες κοντά στην ομώνυμη βρύση. Σήμερα η περιοχή αναφέρεται στους χάρτες ως "Καλύβια Καρβούνη". Εδώ ξεκαλοκαίριζαν

Γάμος Παντελή Γ. Τάγκα και Πελαγίας Κ. Λουτσιάρη. Μακρίνο Ζαγορίου 1958.

- Κατράιοι, που ήταν εγγεγραμμένοι στα Μ.Α. του χωριού και εγκαταστάθηκαν στη Θεσπρωτία.
- Ταγκαίοι (Μήτσιος-Χρήστος-Λάμπρος και Γιώργος), του Ηλία και Αποστόλης του Γιάννη.
- Θόδωρος Γιάννη Τσουμάνης από το 1955 φεύγοντας από το Φλαμπουράρι (Βακαράτσα).
- Μήτσιος Λιάμης (Κάκκος) το 1958 από το Τσερνέσι (Ματαμπρατζίνη).

Όλοι οι παραπάνω, περί το 1960 σταμάτησαν τον νομαδισμό και κατοίκησαν μόνιμα στον Λούρο Πρέβεζας.

Επίσης το 1958 πήγαν εδώ ο Παναγιώτης Ράφτης από τη Μόρφα, ο Γιώργος Τζουμερκιώτης (χωρίς απογόνους, γαμπρός του ο Σπύρος Γ. Κάκκος), ο Γιώργος Χριστοδούλου Καραγιάννης που εγκαταστάθηκε στη Θεσπρωτία, και ο Βασίλης Πάσχος, που εγκαταστάθηκε στη Νέα Κερασούντα.

Το 1960-61, πήγαν για ξεκαλοκαίριό στην περιοχή και σ' αυτή τη στάνη, ο Νίκος Κ. Κάτσενος και Θανασάκης Κάτσενος, φεύγοντας από την Πλάκα Ελατοχωρίου, για λίγα χρόνια, μέχρι που εγκαταστάθηκαν στο Παλιόκαστρο.

Από 1960-1980, εδώ ξεκαλοκαίριάζει ο Θωμάς Καρβούνης, που εγκαταστάθηκε στη Νέα Κερασούντα κι απ' ό, τι φαίνεται, απ' αυτόν, η περιοχή ονομάστηκε "Καλύβια Καρβούνη".

Φλαμπουράρι:

Χωριό, που συναντάμε στη διαδρομή από Γρεβενίτι προς Βωβούσα. Κατέχει απέραντες δασωμένες εκτάσεις, κοινοτικές και διαχειρίζεται και δημόσιες.

Οι Στάνες των Σ. είναι πολλές εδώ, και ξεκαλοκαίριζαν μικρά και μεγάλα τσελιγκάτα κατά καιρούς. Εγγεγραμμένοι στο Φλαμπουράρι αρκετοί Σ.

Οι τοποθεσίες που είχαν κονάκια είναι: Μέγας Κάμπος το ομαλότερο τμήμα της περιοχής και η Αγία Παρασκευή, ανάμεσα από Γρεβενίτι και Φλαμπουράρι. Εδώ κατά καιρούς είχαν στάνη οι Φερεντιναίοι-Μαστοραίοι, Τσουμαναίοι-Κατσεναίοι, Ντετσικαίοι-Καραγιανναίοι, Γιαννάκηδες κ. ά.

Το 1950-55, το Δασαρχείο έσπειρε και έφτιαξε φυτώριο πεύκης, στον Μέγα Κάμπο και έκανε αναδάσωση, όχι μόνο της περιοχής αυτής αλλά και των άλλων περιοχών στο Αν. Ζαγόρι. Το 1960-62, αρκετοί από τους Σ. που ξεκαλοκαίριζαν στα γύρω βουνά, αμοιβόμενοι, έλαβαν μέρος στην αναδάσωση της Τσοούκα Ρόσσα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, πλέον, να μην στη-

Χρύσω Τάκη (Χρήστου) Μάστορα, Λαμπρινή Τάκη Μάστορα, Θεοδώρα Νικ. Μάστορα, Αλίκη Τάκη Μάστορα και Παρασκευή Τάκη Μάστορα Στερφόλακα Φλαμπουράρι

θεί καμμία στάνη εδώ και κανένα κοπάδι να μη βοσκήσει από τότε, και να αλλάξουν ξεκαλοκαίριά.

Από το 1950-60, οι στάνες είχαν διαμορφωθεί όπως παρακάτω:

Στάνη Στερφόλακκα:

- Μαστοραίοι του Κολιού (Κώστας-Λευτέρης-Πέτρος), και του Μάνθου (Τάκης-Περικλής-Κώστας)
- Νίκος Καραγιάννης, Αντώνης Καψάλης, Γιαννάκης Κάτσενος και Θύμιος Τζουμερκιώτης με τα παιδιά του Σπύρου. Ο Σπύρος είχε φονευθεί από τους αντάρτες.

Οι παραπάνω εγκαταστάθηκαν στη Φιλιπιάδα (Ρωμιά).

Επίσης ήταν ο Αποστόλης Κονάκης (Γιώργος-Θωμάς - Ηλίας), σήμερα εγκατεστημένοι στο Καστρί Θεσπρωτίας.

Τσουμαναίοι (Κουτσοθοδωραίοι). Θοδώραίνα (Θουρανία Μπτάκη Γόγολου), Θόδωρος, Λάμπρος, Πανωραία, Περικλής και δεξιά η μάνα Μήτρηνα (Φώτισο Θανάση Κάτσενου).

Στάνη στη Βακαράτσα (Άσπρα Λιθάρια). Μέχρι το 1950-55 βρίσκουμε εδώ τους:

- Γιαννάκης (Παντελής - Γιαννούλης), μετά πήγαν στο Γρεβενίτι
- Μήτσιος Βαγγελής, μετά πήγε στη Λάιστα
- Κονάκης (Αποστόλης - Βασίλης - Σπύρος), εγκατεστημένοι σήμερα στον Ωρωπό Πρέβεζας
- Θόδωρος Γιάννη Τσουμάνης, μετά πήγε στο Μακρίνο.

Από το 1960 στη στάνη έμειναν να ξεκαλοκαίριάζουν:

- Τσουμαναίοι (Κουτσοθοδωραίοι) (Θεόδωρος-Λάμπρος-Περικλής), οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στα Γιάννινα και στην Πρέβεζα.
- Κεραμαραίοι (Κώστας - Γιώργος - Γιάννης), που εγκαταστάθηκαν Νέα Σινώπη και η οικογένεια του Βασίλη, που εγκαταστάθηκε στη Φιλιπιάδα.

Γρεβενίτι

Ένα ακόμη Βλαχοχώρι του Ανατολικού Ζαγορίου, που διέθετε περιοχές του για ξεκαλοκαίριό στους Σ.

Κυρίως με δασωμένες εκτάσεις, εκτός από αυτήν κοντά στις πηγές του Αώου, που ήταν πεδινό, τα "Πενταλώνια". Σήμερα, μετά την κατασκευή φράγματος από τη ΔΕΗ, η πεδινή περιοχή είναι η τεχνητή λίμνη του Αώου ποταμού.

Στην περιοχή αυτή κατά καιρούς, ξεκαλοκαίριζαν πολλοί Σ. καθώς και Αρβανιτόβλαχοι και Βλάχοι Μετσοβίτες.

Διατίθονταν για βοσκή μετά από δημοπρασία. Βρίσκουμε εδώ περί το 1950 -55.

- Κατράιοι (Γιώργος και τα ανήψια του, παιδιά του Κώστα, Βασίλης, Νίκος και Μάνθος). Ο Κώστας είχε σκοτωθεί κοντά στα "Εικονίσματα" του Ελατοχωρίου, όπου το "λεγαν οι Σ. "στου Κατρή", ανάμεσα από Τσοούκα

Κώστας & Δημήτρης Νικ. Κατρή, 1932

Ρόσσα και Τσοούκα Τζίνα. Οι απόγονοι του εγκαταστάθηκαν στη Μαζαρακιά Θεσπρωτίας

- Ακριβαίοι του Κίτσιου (Βασίλης, Δημήτρης, Γιάννης), από το 1952-53, του Γιώργου (Ντίνος, Δημήτρης) μετά το 1955, αφού έφυγαν από τη Χρυσοβίτσα μέχρι που εγκαταστάθηκαν σε περιοχές της Πρέβεζας.

- Παντελής και Γιαννούλης Γιαννάκης, που εγκα-

ταστάθηκαν στον Αρχάγγελο.

Αργότερα το 1963-67 ξεκαλοκαίριζαν και Κατσεναίοι (Παναγιώτης - Γάκης - Θανάσης).

Περί το 1970 ο Μιχάλης Κατρή.

Η στάνη, είχε τα κονάκια σπημένα, εκεί που σήμερα είναι το ανάκωμα του φράγματος, στην έξοδο του δρόμου προς το χωριό Γρεβενίτι.

Κάπως έτσι μ' αυτό το φράγμα, κλείνει και το Αν. Ζαγόρι σαν ξεκαλοκαίριό, των νομάδων σκηνιτών Σαρακατσαναίων.

Αλλά, προτού κλείσουμε την αναφορά στις στάνες στα Λόγγα, είναι απαραίτητο να τονίσω, ότι οι μετακινήσεις ήταν συχνές και σ' αυτή την περιοχή, όπως παρουσιάζονται οι ίδιες οικογένειες, σε διαφορετικές χρονικές περιόδους να τις συναντάμε σε άλλα ξεκαλοκαίριά, ή σε άλλες γειτονικές περιοχές.

Μία απ' αυτές, τις γειτονικές, ήταν η "Πολιτσά" ή "Πολιτσιές", όπως αναφέρεται από τους Σ., που ξεκαλοκαίριζαν στα Λόγγα. Η Πολιτσά είναι ένας κάμπος δίπλα στη σημερινή τεχνητή λίμνη του Αώου. Συνορεύει με τα "Πενταλώνια" και για τους Σ. ήταν εύκολο να μετακινήθουν προς αυτήν. Γνωστές τοποθεσίες όπου ήταν οι στάνες είναι η "Βασιλική", το "Παλούκι", η "Κλεφτόβρυση" και το "Βακούφικο" της Χρυσοβίτσας.

Εδώ κατά καιρούς, όπως φαίνεται από τις αφηγήσεις των Σ. αλλά και από επίσημα έγγραφα (και φωτογραφίες) στην περιοχή ξεκαλοκαίριζαν πολλοί από τους Σ. της Ηπείρου.

Είναι εγγεγραμμένοι και αρκετοί στα Μητρώα του χωριού, πριν και μετά το 1900, όταν ακόμα δεν είχε ελευθερωθεί η Ήπειρος.

Αρχές περίπου του 1900-1930 βρίσκουμε εδώ Σ. όπως: Ακρίβης - Μάστορας - Ντέτσικας - Γιαννάκης - Κάτσενος - Τσουμάνης - Κεραμάρης - Καρβούνης ίσως και άλλοι.

Πολλοί από αυτούς μετακινούνται προς τα βουνά του Ζαγορίου την περίοδο της Κατοχής ή και αργότερα με τον εμφύλιο.

Απ' αυτούς έχουμε βρει να ξεκαλοκαίριζαν στο Φλαμπουράρι οι Μαστοραίοι, Κεραμαραίοι, Τσουμαναίοι κ. ά.

Στο Γρεβενίτι οι Ακριβαίοι, Γιαννάκηδες, Κάτσενος κ.ά.

Στην Πολιτσά Χρυσοβίτσας παραμένουν μετά την περίοδο της κατοχής και του εμφυλίου οι Σ. όπως φαίνονται και από τις τοποθεσίες που είχαν εγκατασταθεί, στις στάνες, οι παρακάτω.

Πολιτσιές, θέση "Παλούκι"

- Ακριβαίοι, του Γιάννη (Δημήτρης, Νάσιος, Βασίλης) μέχρι το 1957-58, οπότε διακόπτον τον νομαδισμό και εγκαθίστανται στη Νικόπολη.
- του Κώστα (Αριστέιδης, Δημήτρης, Γιώργος) μέχρι το 1960 περίπου, επίσης εγκατεστημένοι στη Νικόπολη.
- του Κίτσιου (Βασίλης, Δημήτρης, Γιάννης) μέχρι το 1952-53, οπότε μετακινούνται στο Γρεβενίτι (Πενταλώνια) και περίπου μέχρι το 1965, οπότε και εγκαθίστανται στο Κανάλι Πρεβέζης

Στο "Βακούφικο" της Πολιτσάς ξεκαλοκαίριάζουν οι Ακριβαίοι του Γιώργη, που τον χειμώνα όλοι μαζί πήγαιναν στην Καμαρίνα Πρεβέζης. Το 1955 η περιοχή διανέμεται στους κατοίκους της Χρυσοβίτσας και έκτοτε καλλιεργείται με πατάτες. Έτσι οι Ακριβαίοι μετακινούνται προς άλλα ξεκαλοκαίριά στο Αν. Ζαγόρι, με άλλους Σαρακατσιανούς, όπως τους είχαμε συναντήσει.

Ο Ντίνος στα Πενταλώνια (Γρεβενίτι) μέχρι την εγκατάσταση στη Σμυρτούλα.

Ο Νιδίνος στη Μόρφα, και στη συνέχεια εγκαθίστανται στη Βωβούσα.

Του Νίκου εγγράφονται δημότες στη Χρυσοβίτσα,

Όρθιοι: Σπύρος Ντέτσικας, Όλγα συζ. Βασίλη Ντέτσικα, Πολυξένη Γ. Ντέτσικα, Κώστας Ντέτσικας. Καθιστοί: Βασίλης και Γιώργος Ντέτσικας. Χρυσοβίτσα, 1955

Η σιράια (συνέχεια από το προηγούμενο)

του Γιώργου Κ. Τσουμάνη

Με τη στάθμευση σε χώρο που επιλέγονταν ως κατάλληλος για διανυκτέρευση ανθρώπων και κοπαδιών, πρώτη δουλειά ήταν το ξεφόρτωμα και το δέσιμο των μεταφορικών ζώων. Τα αλογομούλαρα δεν πρέπει να απομακρυνθούν ψάχνοντας τροφή. Με το ξημέρωμα της άλλης μέρας θα πρέπει να είναι έτοιμα. Ακολουθεί και το στήσιμο της τέντας, της μάλλινης σκηνής. Πρώτο θα ξεφορτωθεί το ζώο που τη μεταφέρει. Το στήσιμο γίνονταν σε μέρος, όσο το δυνατόν ίσιο, ελάχιστα επικλινές, ώστε να μην λιμνάζουν τα νερά σε περίπτωση βροχής. Γύρω-γύρω ενίοτε θα φτιαχτεί και πρόχειρο αυλάκι για το νερό. Μια μεγάλη τέντα μπορούσε να προστατέψει τη νύχτα όλα τα γυναικόπαιδα. Έτσι και αλλιώς οι βοσκοί κοιμούνταν έξω, δίπλα στα κοπάδια. Σε ξένο τόπο οι κίνδυνοι περισσεύουν. Οι κλέφτες¹¹ παραμονεύουν, τα πρόβατα πεινάνε και τη νύχτα είναι επίφοβα να φύγουν. Ψάχνοντας για τροφή μπορούν να κάνουν ζημιές στα χωράφια των ντόπιων.

Η τέντα για να δώσω λίγα ακόμα στοιχεία, αποτελούνταν από δύο μέρη. Το ένα που είναι και το μεγαλύτερο μπαίνει από πάνω και καλύπτει τις δύο μεγάλες πλευρές. Το άλλο, το μικρότερο μπαίνει στο πίσω μέρος της. Μπροστά ήταν εντελώς ανοικτή. Το μέγεθος της τέντας δεν ήταν πάντα ίδιο. Το μήκος της έφτανε και τα τέσσερα μέτρα και το πλάτος της δυόμισο. Το ύψος των τεντόξυλων ήταν περίπου στα δυόμισο μέτρα. Αποτελούνταν από δέκα ραμμένα φύλα υφασμένα στον αργαλειό του μισού περίπου μέτρου. Υπήρχαν διαφόρων μεγεθών, ανάλογα με τα μέλη της οικογένειας που ήθελαν να στεγαστούν. Σε κάποιο σημείο μπροστά και στο εσωτερικό της άναβαν τη φωτιά. Πρώτο μέλημα με το στήσιμο της τέντας ήταν η τακτοποίηση των μικρών παιδιών και το φτιάξιμο λίγου πρόχειρου φαγητού. Η προφύλαξή τους στο εσωτερικό της, το στρώσιμο, το μαγείρεμα. Γάλα, τραχανάς, ρυζόγαλο τα συνηθέστερα φαγητά. Ο χώρος εσωτερικά στρώνονταν με χοντρές μάλλινες στρώσεις για να καθίσουν και να κοιμηθούν τα μέλη της οικογένειας. Η κούραση ήταν μεγάλη για όλους. Κοιμούνται με τα χοντρά μάλλινα ρούχα τους για να μην κρυώνουν. Προσκέφαλο έβαζαν τα τσαρούχια τους. Να τα έχουν έτοιμα με το ξύπνημα της άλλης μέρας, να μη χάνουν χρόνο.

Ξεχωριστά φεύγουν τα κοπάδια με τους τσομπαναραίους. Ο αριθμός των ζώων των μεγάλων κοπαδιών έφτανε τα πεντακόσια. Κάθε κοπάδι έχει τουλάχιστον δύο βοσκούς. Ένας που προπορεύεται του κοπαδιού και το οδηγεί και ένας δεύτερος στο τέλος, στη «κοντι(ι)νέλα». Ο χρόνος της μετακίνησης για τα χειμαδιά το φθινόπωρο, γίνεται πίσω μπροστά του Αγίου Δημητρίου. Για τα βουνά την άνοιξη, κάπου στις

αρχές προς τα μέσα Μαΐου. Αυτό εξαρτιόταν αποκλειστικά και μόνο από τις καιρικές συνθήκες. Αυτές καθόριζαν σε μεγάλο βαθμό και τις ημερομηνίες μετακίνησης. Οι σταθμοί που συνήθως επικαλούνται πολλοί ως σταθερούς, του Αγίου Γεωργίου και του Αγίου Δημητρίου είναι περισσότερο ενδεικτικοί και σηματοδοτούν την έναρξη της προετοιμασίας.

Απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου να φύγουν τα κοπάδια από τα βουνά προς τους κάμπους ήταν η βροχή. Τότε είναι που «δουλεύει ο τόπος». Τα πρωτοβρόχια δίνουν τις πρώτες ανάσες στους σπόρους να φυτρώσουν. Να βγει χορτάρι για να έχουν τα κοπάδια τροφή. Διαφορετικά η κάθοδος των κοπαδιών προς τα πεδιά κάθυστερεί. Ας μη μας διαφεύγει ότι μιλάμε για εποχές, όπου η τροφή των ζώων εξαρτιόταν αποκλειστικά και μόνο από το χορτάρι των λιβαδιών. Τότε που εξέλιπαν οι ξερές τροφές, καλαμπόκι, σιτάρι, κριθάρι, αποξηραμένο τριφύλλι και άλλα. Η ανομβρία πάντα καθυστερούσε τις μετακινήσεις. «Πού να πάμε, δεν έβρεξε ακόμα»

ήταν συνήθης η έκφραση των κτηνοτρόφων σε τέτοιες στιγμές.

Όστόσο όμως τα ψηλά βουνά δεν περιμένουν τις βροχές στον κάμπο. Γρήγορα κρυώνουν, πέφτουν εκεί τα πρώτα χιόνια, αγριεύουν επικίνδυνα, γίνονται απρόσιτα και δύσκολα για κοπάδια και ανθρώπους. Προς τούτο σε τέτοιες περιπτώσεις, συνήθως ήταν η τακτική των κτηνοτρόφων, να κατεβαίνουν σε χαμηλότερα μέρη στις παρυφές. Μίσθωναν για λίγες εβδομάδες, περιμένοντας τη βροχή στον κάμπο, εκτάσεις από τις οικείες κοινότητες ή από ιδιώτες. Αυτό ήταν το λεγόμενο «ξεχινοπωριό» των κοπαδιών. Η παραμονή τους δηλαδή σε ημιορεινά μέρη, μακριά από τα χειμωνιάτικα βοσκοτόπια, μέχρις ότου αυτά χορταριάσουν. Κάτι αντίστοιχο μπορούσε να γίνει και την άνοιξη. Όταν τα βουνά τύχαινε να είναι ακόμα χιονισμένα. Τότε

που τα χιόνια ήταν πολλά και τα βουνά αργούσαν να ξεχιονιστούν. Αλλά και όταν η ανομβρία, η ξηρασία και το κρύο καθυστερούσαν τα χόρτα να φυτρώσουν στα ψηλότερα. Τότε παρέμειναν υποχρεωτικά σε χαμηλότερα μέρη. Αυτό ήταν το λεγόμενο «ξαν(οι)ξιό». Η παραμονή δηλαδή των κοπαδιών κάποιες μέρες της άνοιξης σε χαμηλότερα υψόμετρα. Πολλές φορές η επίσπευση της ανόδου των κοπαδιών γίνονταν και για λόγους ανάγκης. Όταν ο κάμπος δεν μπορούσε να κρατήσει άλλο τα ζώα εξαιτίας παρατεταμένης ξηρασίας ή καλλιέργειας του κάμπου. Τότε αναγκαστικά έπρεπε να βρουν «ξανξιό». Κάποιο ημιορεινό τόπο μέχρις ότου να έρθει ο καιρός όπου τα βουνά θα είναι φιλόξενα. Μια καθυστέρηση που μπορούσε να φτάσει κοντά στον μήνα.

Επειδή συνέβαινε οι μετακινήσεις των κτηνοτρόφων να γίνονται το ίδιο χρονικό διάστημα, περίπου τις ίδιες μέρες πάντα με μια μικρή απόκλιση, υπήρχε η δυνατότητα συνάντησης και με άλλους συγγενείς και όχι μόνο. Στον ίδιο χώρο συνέβαινε να σταθμεύσουν για διανυκτέρευση πολλές στάνες. Γεγονός σημαντικό μεν, αλλά και κουραστικό. Πρώτη έγνοια των τσομπαναραίων, να μη σμιζούν τα κοπάδια. Ακόμα να ελεγχθούν τα τσομπανόσκυλα των κοπαδιών από τους σκυλοκαβγάδες. Στη στράτα τα τσομπανόσκυλα, όντας πολλά μαζί σε αγέλες δεν δίσταζαν να αρπάζονται με αυτά άλλων κοπαδιών και να γίνονται μεγάλες μάχες μεταξύ τους. Μέχρι που το κάθε κοπάδι να καταλάβει τον χώρο του να πρεμήσει, να «λαπασαρίσει»¹², τα σκυλιά να πρεμήσουν, οι βοσκοί βρίσκονταν στο πόδι.

Με όλα αυτά όμως η στράτα προσφέρονταν και ως χώρος συνάντησης συγγενών και γνωριμιών μελών από άλλες στάνες και περιοχές. Στιγμές ανθρώπινες, όπου κτηνοτρόφοι από διαφορετικές περιοχές γνωριζόνταν, αντάλλασαν σκέψεις για το βίο τους, κουβέντιαζαν τα προβλήματα τους, δημιουργούσαν φιλίες, σχεδίαζαν προξενιές. Ξεχωριστό γεγονός της στράτας στους Σαρακατσανραίους αποτελούσε και η λεγόμενη «στρατοκαρτερία». Η προσπάθεια δηλαδή κάποιου να συναντήσει δήθεν τυχαία ένα πρόσωπο που πενούσε για τα χειμαδιά. Γνωρίζοντας ότι θα περάσει με τη στάνη του το περίμενε με το πρόσχημα κάποιας καθυστέρησης. Αυτό το έκαναν κυρίως άνδρες που ήθελαν να δουν κάποια κοπέλα ή είχαν δώσει λόγω αρραβώνα και δεν είχαν δει τη γυναίκα που θα αρραβωνιάζονταν. Σε ενδεχόμενη κάθοδο προς τα χειμαδιά τις ίδιες μέρες με αυτήν της νύφης, δεν έχαναν καιρό να

καρτερέσουν στη στράτα να τη δουν. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις δεν έλειπαν και οι κλεισιές γυναικών. Τολμηρά Σαρακατσανόπουλα, άρπαζαν στην κυριολεξία κορίτσια που ήταν της «αράδας» είχαν σειρά για παντρεία και επέλεγαν με στοιχεία αυτά που είχαν ακούσει για την ομορφιά τους και την αξιάδα τους. Οι στάνες που είχαν κορίτσια για παντρεία γνώριζαν ότι έπρεπε να φυλαχτούν από τέτοια έκτακτα περιστατικά και λάβαιναν τα μέτρα τους.

Τα κοπάδια με τα πρόβατα και τα γίδια ακολουθούν ξεχωριστά. Αυτά έχουν άλλες ανάγκες. Έρχονται πίσω από τα γυναικόπαιδα, με τον δικό τους ρυθμό. Παρακάμπουν όπου γίνεται των μονοπατιών για να μπορούν τα πρόβατα να βρίσκουν και λίγη τροφή. Πότε προχωρούν σιγά-σιγά βόσκοντας και πότε σε συνεχή πορεία. Τα χορτάρια λόγω της πληθώρας των κοπαδιών που κατεβαίνουν το φθινόπωρο λιγοστά. Οι ζημιές πολλές. Οι αγροφύλακες σε επαγρύπνηση όλο το διάστημα της μετακίνησης. Θα επιδείξουν στους τσοπαναραίους τα μέρη που έχουν τη δυνατότητα να βόσκουν, τις απαγορευμένες περιοχές του δημοσίου, τις ιδιοκτησίες. Ο τσέλιγκας θα φροντίσει και για ότι άλλο χρειαστεί. Οι αγροφύλακες πρέπει να είναι πιασμένοι προτού ακόμα φτάσουν στην περιοχή τους τα κοπάδια.

Το πέραςμα τους σε σπαρμένες εκτάσεις γίνονταν όσο το δυνατόν γρηγορότερα και κατά προτίμηση τη νύχτα. Αυτό είχε τη σημασία του. Να μη βλέπουν τα ζώα τα χόρτα στα σπαρμένα χωράφια. Έτσι νηστικά που ήταν, όταν έπεφταν σε αγροκτήματα με κλωρό χόρτο, δεν τα έβγαζαν οι τσοπαναραίοι από μέσα με τίποτα. Υπήρχαν πάμπολλες περιπτώσεις, όπου στο διάβα τους τα κοπάδια έκαναν πολλές αγροζημιές και οι κτηνοτρόφοι πλήρωναν. Γεγονός που δεν μπορούσαν και να αποφύγουν. Τα ζώα πεινούσαν και δεν ήταν καθόλου εύκολο να τα αποτρέψεις, όταν έπεφταν σε χωράφι σπαρμένο με σιτηρά ή απαντημένα χορτολίβαδα. Συνήθεις ήταν και οι περιπτώσεις όπου τα αφεντικά για μια ή δύο ακόμα ημέρες, πλήρωναν αγροκτήματα για να φάνε τα κοπάδια.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹¹ Τους κλέφτες που караδοκούσαν να αρπάξουν οτιδήποτε μπορούσαν στο διάβα των περαστικών κτηνοτρόφων οι Σαρακατσανικοί τους έλεγαν κασιόπλιδες. Σε αντίθεση με τους επώνυμους κλέφτες που έβγαλαν στο κλαρί για κάποιους λόγους.

¹² Λαπασαρίζω σημαίνει ψυχαζώ. Η λέξη χρησιμοποιούνταν για ανθρώπους και ζώα. Λέγονταν όταν μετά από μια αναστάτωση επικρατούσε ηρεμία

Σύλλογος Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας

Εν μέσω κορωνοϊού ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας έκανε Γενική Συνέλευση στις 13/9/20 και εξέλεξε νέο Δ.Σ. Μπράβο τους και Καλή δύναμη στη συνέχεια.

Πρόεδρος: Λάμπρος Ε. Γιαννακός
Ανιπρόεδρος: Αλέξανδρος Γ. Φερεντίνο
Γραμματέας: Ειρήνη Χ. Λουτσάρη
Ταμίας: Ανδρομάχη Γ. Χουλιάρη
Έφορος Υλικού: Χρυσάνθη Γ. Φερεντίνο
Έφορος χορευτικού και εκδηλώσεων: Ιφιγένεια Ε. Αθανασίου
Έφορος Δημοσίων Σχέσεων: Χρήστος Κ. Κάτσιος.

Αντιπρόσωποι στην ΠΟΣΣ: ο Πρόεδρος και ο Πέτρος Γ. Ζήγος
Συγχαρητήρια και Καλή επιτυχία. Και αν δεν το προσέξατε, πρέπει να είναι ο 1ος Σύλλογος Σαρακατσαναίων που οι γυναίκες έχουν πλειοψηφία.

Σύλλογος Σαρακατσαναίων Πελοποννήσου «ΟΙ ΤΣΕΛΙΓΚΑΔΕΣ», Βασιλόκ'λoura – Μπουκ'βάλα 2021

Με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Συλλόγων Σαρακατσαναίων (Π.Ο.Σ.Σ.) αποφασίστηκε να γίνει για το 2021 η κορυφαία εορταστική εκδήλωση της κοπής της πίτας των Σαρακατσαναίων «Βασιλόκ'λoura – Μπουκ'βάλα 2021» στην Πελοπόννησο, σε συνδιοργάνωση με τον Σύλλογο Σαρακατσαναίων Πελοποννήσου «οι Τσελιγκάδες». Παράλληλα

θα γίνει και η έναρξη των εορτασμών των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Πελοποννήσου πιστεύουμε ότι θα ανταποκριθεί καταβάλλοντας κάθε δυνατή προσπάθεια για την επιτυχία των εκδηλώσεων.

Η σημειολογία της απόφασης αυτής συνίσταται στο ότι φέρνει την έναρξη

των εκδηλώσεων για τον εορτασμό των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821 στα χώματα όπου χτύπησε η καρδιά του επαναστατικού αγώνα, τιμώντας έτσι όλους αυτούς τους ήρωες, που με το αίμα τους αλλά και την αυταπάρνησή τους μας έδωσαν μια ελεύθερη Ελλάδα.

Η εκδήλωση προγραμματίζεται να πραγματοποιηθεί το δεύτερο Σαββατοκύριακο του Ιανουαρίου 2021, το Σάββατο 9 και Κυριακή 10 Ιανουαρίου 2021.

Είπαμε προγραμματίζεται, μακάρι να γίνει, έστω και λίγο αργότερα.

Και το ποτάμι ήταν θολό, θολό, θολό κατεβασιμένο...

Σαν να μην μας έλλειπαν τα προβλήματα που συσσωρεύτηκαν από τον ιό και την πανδημία που μας έφερε, και τα οποία μας ταλανίζουν ακόμα, μας ήρθε και ο Ιανός, η κακοκαιρία που μας χτύπησε γύρω στις 20 Σεπτέμβρη με τρεις νεκρούς. Η ασέβεια που διαχρονικά δείχνουμε απέναντι στους αρμονικούς νόμους της φύσης, μας έφερε το τελευταίο δίμηνο, δυο ακραία καιρικά φαινόμενα, ένα τον Αύγουστο στην Εύβοια με έξι νεκρούς και να στις 20-22 Σεπτεμβρίου. Αφήνουμε στην άκρη την τραγική ιστορία της Μάνδρας του 2018.

Του Δημ. Α. Τάγκα

Τα ακραία καιρικά φαινόμενα «χρονολογούνται», στη μεν Ιουδαϊκή θρησκεία από την εποχή του Νώε, με το γνωστό κατακλυσμό του, στη δε ελληνική μυθολογία από την εποχή του Δευκαλίωνα και της Πύρας. Οι Σαρακατσάνοι των Αγράφων διασώζουν ακόμα στη λαϊκή παράδοσή τους την ιστορία του μυθικού κατακλυσμού, σύμφωνα με την οποία προσάραξε, το καράβι (η κιβωτός του Νώε) την εποχή του βιβλικού κατακλυσμού, στην Καράβα, (ύψ. 2.186 μ., το ψηλότερο βουνό των Θεσσαλικών Αγράφων). Στην κορυφή, λέγεται ότι υπήρχαν και χαλκάδες, κρίκοι που είχε δέσει η κιβωτός.

Τα ακραία αυτά φαινόμενα και οι συνέπειές τους δεν πέρασαν απαρατήρητα από τον δημιουργό των δημοτικών τραγουδιών, που δεν παραλείπει να τα κάνει τραγούδι, ίσως μοιρολόι, και να τους δώσει έτσι διαχρονική διάσταση. Το χαρακτηριστικότερο από όλα που θυμάμαι, χωρίς να ανατρέξω σε συλλογές δημοτικών τραγουδιών είναι το:

Σαν πήρα 'ναν κατήφορο στην ά- στην άκρη το ποτάμι
και το ποτά- άντε ρούσα παπαδιά, και το ποτάμι ήταν θολό
και το ποτάμι ήταν θολό, θολό κατεβασιμένο,
σέρνει λιθάρια ριζιμιά, δέντρα ξεριζωμένα,
σέρνει και μια γλυκομηλιά τα μήλα φορτωμένη
κι ανάμεσα στους κλώνους της δυο αδέρφια αγκαλιασμένα,
το 'να το λένε Γιαννακό και τ' άλλο Νικολάκη
Για ιδέστε τα κακόμοιρα, για ιδέστε τα καημένα,
αν δε φιλιόνταν ζωντανά, φιλιόντ' απεθαμένα.

Το τραγούδι αυτό το πρωτάκουσα από τον Χριστόδουλο Γ. Κάτσινο το 1957 (πώς θυμάται ο μικρός!!) στον γάμο του αδερφού του Μήτρου στην Αγία Βαρβάρα Φιλιατών, στον οποίο ήταν κουμπάρα η μάνα μου. Το γλέντι γινόταν με γραμμόφωνο, και μάλλον οι πλάκες (δίσκοι) δεν είχαν Σαρακατσάνικα τραγούδια και ο μπάρμπα Χριστόδουλος το χόρευε τραγουδώντας το με το στόμα.

Ψάχνοντας στο διαδικτυο είδα ως παλαιότερη ηχογράφιση αυτή της Δόμνας Σαμίου το 1973. Υπάρχει επίσης μια ηχογράφιση του Τάκη Καρναβά. Κάπου επίσης διάβασα ότι το τραγούδι αναφέρεται στον πνιγμό δυο αδερφιών, που ζούσαν στο Λεσίνι Αιτωλοκαρνανίας τα οποία πνίγηκαν στα ορμητικά νερά του Αχελώου που είχε πάρει αρκετούς ανθρώπους. Για το όνομα του τραγουδιού, υπάρχουν φήμες που θέλουν η μητέρα των παιδιών να ήταν παπαδιά, ρούσα παπαδιά, δηλαδή ξαν-

θοκόκκινη. Παραδόσεις είναι, μπορεί να είναι και αλήθεια. Όλα τα τραγούδια από κάποια αφορμή ξεκίνησαν.

Μερικά ακόμα τραγούδια από γνωστές συλλογές σαρακατσάνικων και δημοτικών τραγουδιών:

Πνιγμός βοσκών

Το λέν οι κούκοι στα (ι) βουνά κι οι πέρδικες στα πλάια
Του λέει ναι πιτρουπερδικά, του σέρνει μοιρολόι
-Ποιος έχει πρότα στα (ι) βουνά, πιδιά τζιουμπαναράιους,
Πες τους να μην τους καρτερούν, να μην τους παντουχάινουν
Κι οι Δουμουκός κατέβασι μι ήλιου μι φιγγάρι

Το ποτάμι πήρε τη μπλιά

Ποια μάνα έχει δυο πιδιά κι ποια αδερφή δυο αδέρφια,
Ποια μάνα έχει δυο πιδιά στον πόλεμο σταλιμένα;
Πες της να μην τα καρτιρεί, να μην τα παντουχάινει
Κι τα πιδιά σκουτόθηκαν στις Σαλαμηνιάς τη ράχη.
Κι η Σαλαμηνιά κατέβασι μι ήλιου μι φιγγάρι.
Φέρνει λιθάρια ριζιμιά, δέντρα ξεριζωμένα,
Φέρνει κι μια γλυκομηλιά τα μήλα φουρτουμένη
κι απάνω στα κλωνάρια της τ' αδέρφια σκουτουμένα

Για μένα βρέχουν τα (ι) βουνά, για μένα χαλαζώνουν
Για μένα σέρνει ου πόταμος, για μένα κατιβάζει.
σέρνει λιθάρια ριζιμιά, δέντρα ξεριζωμένα,
σέρνει κι μια γλυκομηλιά τα μήλα φουρτουμένη
κι απάνω στα κλωνάρια της δυο αδέρφια 'γκαλιασμένα
Γυρίζει του μικρότερο κι λέει στου μιγάλου
-κράτα αδιρφέ μ' να σι κρατού, να μην ξεκουριστούμε
Άμα θα ξικουρίσουμι δε θα ξανασιμχτούμι
-Φόντας θα στίψει η θάλασσα κι γένει περιβόλι
Φόντας θ' ασπρίσει ου κόρακας κι γένει πιριστέρι,
Τότι θα ξανασιμζουμι κι θα ξαναβριθούμι

Πουτές δε σε θυμήθηκα, λαγκάδι λαγκάδι
Μουρέ ξερολαγκάδι, να κατιβάσεις τόσο
Κι τώρα πώς κατέβασις, λαγκάδι λαγκάδι
Μωρέ ξιρουλαγκάδι, νια θάλασσα μιγάλη
Φέρνεις λιθάρια ριζιμιά, λαγκάδι λαγκάδι
Μωρέ ξιρουλαγκάδι, δέντρα ξιρουζομένα
φέρνεις κι μια γλυκομηλιά, λαγκάδι λαγκάδι
Μωρέ ξιρουλαγκάδι, τα μήλα φουρτουμένη

Τα παραπάνω τραγούδια είναι από τη συλλογή της Αδελφότητας των εν Αθήνας Σαρακατσάνων Ηπείρου (επιμέλεια Θ. Γόγολος, Θεοχ. Γιαννακός). Για το πρώτο τραγούδι που το ποτάμι πήρε τη μπλιά υπάρχει καταγεγραμμένη μία παραλλαγή του από τον Κάρστεν Χέγκ, το 1922, στο γνωστό έργο του «Οι Σαρακατσάνοι, μια ελληνική νομαδική φυλή», με τη διαφορά ότι σε αυτήν κατέβασε ο Δομοκός και όχι η Σαλαμηνιά (ο Πηνειός).

Για μένα βρέχουν τα βουνά

Για μένα βρέχουν τα(ι) βουνά, για μένα χαλαζώνουν
Για μένα βρέχει ο ποταμός κατιβασιά μεγάλη
Σέρνει λιθάρια ριζιμιά, δέντρα ξεριζωμένα,
σέρνει κι μια γλυκομηλιά τα μήλα φουρτουμένη
Συλλογή ΠΟΣΣ, επιμέλεια Ευρ. Μακρής, σελ 357

Πολύ σκοτίδιασε ο ουρανός, πάλι να βρέξει θέλει,
Σκοτίδιασε η Μαυρομηλιά και της Μηλιάς ο κάμπος
Εσύρανε τα ρέματα, εσύραν τα λαγκάδια
Κι εκόπησε το πέρασμα, κι εκόπη το γιοφύρι
Κι που περνάει η κλεφτουρά, οι Κολοκοτρωνάιοι
Ν.Γ. Πολίτη, «Κλέφτικα Τραγούδια», σελ 31

Θάνατος από πνιγμό

Δεν σε θωρούσα ποταμιά, νερό να κατεβάσεις
Και σήμερα κατέβασες, νεροποντά μεγάλη
Σέρνεις λιθάρια ριζωτά, πεύκα ξεριζωμένα
Δ. Πετρόπουλος Β, σελ 240

Του Γιώργου Ζαχειλά

Δεν σου θαρρούσα Έλυμπε, τόσο να σκοτιδιάσεις.
Του Μάη να ρίξεις τη βροχή του θεριστή το χιόνι,
να βρέξ' ο Γιώργος τα άρματα τα φλωροκαπνισμένα.

Υπάρχουν και άλλα τραγούδια που κινούνται όλα στο ίδιο μοτίβο.

Επίσης το πέρασμα θολού ποταμιού στα όνειρα σήμαινε μεγάλο κακό. Κάποια τέτοια τραγούδια (απόψε είδα στον ύπνο μου, είδα στο όνειρό μου θολό ποτάμι διάβαινα, θολό κατεβασιμένο κ.λπ) αναφέρονται στον θάνατο του Κατσαντώνη και υπάρχουν στις βιογραφίες του που εξέδωσε η Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσάνων Ηπείρου.

Μερικές πρόχειρες επισημάνσεις από τα τραγούδια που αναφέρονται στις φυσικές καταστροφές:

Οι ποταμοί κατεβάζουν σε όλα γλυκομηλιές, το γιατί δεν το ξέρω. Ίσως το ένα αντιγράφει το άλλο (κοινός τόπος που λένε οι φιλόλογοι). Ίσως επειδή τα μήλα είναι το φρούτο της αγάπης. Σε όλα τα τραγούδια αυτοί που πνίγονται είναι αδέρφια.

Σε κάποια τραγούδια ως επωδός, όταν αναφέρονται σε γυναίκα, αυτή είναι «ρούσα». Άρα τα τραγούδια δημιουργήθηκαν από άνδρες που ανέκαθεν είχαν προτίμηση στις ξανθές.

Τελικά σαν να είχε δίκιο, μου φαίνεται, η μάνα του Κίτσιου που μάλωνα με το ποτάμι και το πετροβολούσε και του ζητούσε επιτακτικά να λιγοστέψει και να γυρίσει πίσω για να περάσει αντίπερα, στα κλέφτικα λημέρια. Πιθανότατα ήθελε να ανταμώσει τον γιο της και για τούτο πίστευε ότι η μητρική αγάπη της έδινε το δικαίωμα να ζητήσει από το ποτάμι να γυρίσει πίσω.

Λέξεις για την κακοκαιρία στο σαρακατσάνικο λεξιλόγιο:

Τ'φάνι (προφανώς από το τυφώνας)
«Σημείο», (Αυτό δεν ήταν βροχή, ήταν «σημείο», όπως λέμε «Σημεία και Τέρατα»)
«Μας έχασε» ή «Χάθ'καμαν»
Γύρ'σε με τ' γούλη κάτ' (ενν. ο ουρανός). Η «γούλη» είναι το στόμα
'Ηρθε η συντέλεια τ' κόσμ'
Έσυρε το ποτάμι...
Γένεται χαλασμός Κυρίου ή χαλασμός τ' κόσμ'

Συνέχεια στο επόμενο ...

ΥΓ Ακούστε στο youtube το τραγούδι «Σαν πήρα έναν κατήφορο...» από τους Ν. Γιαννακό, Στ. Μπόνια, Θ. Ράπτη. Υπέροχη εκτέλεση. Προσέξτε λένε «θιλό ποτάμι), ότι «θουλό». Οι Σαρακατσάνοι έλεγαν θελός, θελούρα κ.λπ,

Λόγω των περιοριστικών μέτρων μετακίνησης ήταν αδύνατη τότε η πραγματοποίηση Γ.Σ. και έτσι αναβλήθηκε σε συνδυασμό με την αναμονή έκδοσης κανονιστικής πράξης που θα νομιμοποιούσε τις Διοικήσεις. Περνώντας όμως ο καιρός έχει λήξει η θητεία εκπροσώπων ορισμένων Συλλόγων που δεν έχουν κάνει εκλογές. Κανονικά πρέπει να προηγηθούν οι εκλογές στους Συλλόγους αυτούς, εκτός και δεν πάρουν μέρος οι αντιπρόσωποι αυτοί, γιατί υπάρχει κίνδυνος προσβολής του αποτελέσματος. Αν πάλι αποκλειστούν οι Σύλλογοι αυτοί, μπορεί να προσβάλλουν αυτοί το κύρος των εκλογών διότι δεν πραγματοποίησαν Γ.Σ λόγω ανωτέρας βίας.

Μύλος, και όταν λέμε μύλος, εννοούμε μύλος....

Συμπερασματικά: Η επίλυση του προβλήματος με νομοθετική παρέμβαση κρίνεται αναγκαία καθώς αφορά χιλιάδες σωματεία, η θητεία των οποίων έχει λήξει ή σε λίγο θα λήξει χωρίς δική τους υπαιτιότητα. Δεδομένης της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης που διαμορφώθηκε και της επιβεβλημένης προστασίας της δημόσιας υγείας, είναι δύσκολη η σύγκληση των εκλογοαπολογιστικών Γενικών Συνελεύσεων σωματείων προκειμένου να αναδειχθούν οι νέες διοικήσεις τους!!!

Νομιμότητα σωματείων και συλλόγων

Σημαντικά προβλήματα στη λειτουργία, αλλά και τη νομιμότητα σωματείων και συλλόγων προκαλούν σε πανελλαδικό επίπεδο τα έκτακτα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19. Αυτό συμβαίνει, καθώς από την ημέρα εφαρμογής των περιοριστικών μέτρων μέχρι σήμερα, τα Δ.Σ. τους δεν είχαν τη δυνατότητα να προβούν σε σύγκληση των Γενικών τους Συνελεύσεων με συνέπεια να έχει λήξει η θητεία τους και να είναι μετέωρη η λειτουργία των οργάνων τους. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι το ποσοστό των σωματείων που θα έχουν έκπτωτο Δ.Σ. λόγω λήξης της θητείας τους εν μέσω πανδημίας θα είναι μεγάλο τους επόμενους μήνες.

Μάλιστα, λόγω του φόβου για τη διασπορά του κορωνοϊού, ακόμα και αν υπήρχε η δυνατότητα σύγκλησης των Γενικών Συνελεύσεων διαπιστώνεται απροθυμία των μελών τους να προσέλθουν.

Σχετικά με τους δικούς μας Συλλόγους:

Το Δ.Σ. της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσάνων εξελέγη τον Μάρτιο του 2019 και η

θητεία του λήγει τον ερχόμενο Μάρτιο. Προβλεπόταν Γενική Συνέλευση τον Μάρτιο που δεν έγινε λόγω κορωνοϊού. Στο φύλλο αυτό δημοσιεύεται πρόσκληση για διαδικτυακή Γενική Συνέλευση, παρότι δεν προβλέπεται στο καταστατικό τέτοιου είδους Γ.Σ. Θα προσπαθήσουμε να παντρέψουμε την τεχνολογία με την παράδοση

Η θητεία του Δ.Σ. της Αδελφότητας Σαρακατσάνων Ηπείρου έληξε πρόσφατα αλλά είναι αδύνατο να συγκληθεί Γενική Συνέλευση γιατί με 9 άτομα που είναι ο μέγιστος αριθμός ατόμων που μπορούν να συγκεντρωθούν σε έναν χώρο δεν υπάρχει απαρτία.

Ο Σύλλογος Σαρακατσάνων Θεσπρωτίας κατάφερε και έκανε Συνέλευση τον Σεπτέμβριο οπότε και ανανεώθηκε η θητεία των μελών.

Ο Σύλλογος Σαρακατσάνων Πρεβέζης έκανε εκλογές τον Νοέμβριο του 2018 αλλά έχει τριετή θητεία.

Πάμε τώρα στην ΠΟΣΣ, που είναι δευτεροβάθμιο Σωματείο και που εκεί δυσκολεύουν τα πράγματα ακόμα περισσότερο. Έπρεπε να γίνουν εκλογές τον Μάρτιο.

Το τέλος ενός κονακιού

συνέχεια από την 1η σελίδα

Είναι χτισμένο στην είσοδο του λιμανιού, δίπλα σε ένα φρούριο του 17ου αιώνα.

Το μουσείο, χτισμένο "από πέτρα, νερό και άνεμο", σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Rudy Ricciotti σε συνεργασία με τον αρχιτέκτονα Roland Carta. Ένας κύβος 15.000 τετραγωνικών μέτρων που περιβάλλεται από ένα κέλυφος από πλέγμα από οπλισμένο σκυρόδεμα και έχει γίνει σύμβολο του νέου προσώπου της Μασσαλίας.

Οι συλλογές του περιλαμβάνουν περισσότερα από 350.000 αντικείμενα, καθώς και μια μεγάλη ποικιλία εγγράφων,

που περιλαμβάνουν συνολικά ένα εκατομμύριο έργα τέχνης, έγγραφα και αντικείμενα, έναν εξαιρετικό θησαυρό που προωθείται μέσω ενός φιλόδοξου προγράμματος μόνιμων και προσωρινών εκθέσεων.

Το Μουσείο ενδιαφέρεται για τις σύγχρονες πτυχές των ευρωπαϊκών και μεσογειακών πολιτισμών. Αυτό που κάνει το Μουσείο τόσο μοναδικό, είναι ότι αφηγείται, αναλύει και ρίχνει φως στα αρχαία θεμέλια αυτού του λίκνου του πολιτισμού και τις εντάσεις που το διατρέχουν από τότε, όλα στο ίδιο μέρος και με το ίδιο πάθος. Επίσης, είναι μια πλατφόρμα για συζητήσεις για θέματα της Μεσογείου.

Στόχος του μουσείου είναι να προωθήσει τη μεσογειακή κληρονομιά, να συμμετάσχει στη δημιουργία νέων ανταλλαγών στην περιοχή και, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου βαθιάς αναταραχής, να βοηθήσει να τεθούν τα ένα μέρος όπου, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, οι άνθρωποι μπορούν να αποκτήσουν καλύτερη κατανόηση της Μεσογείου.

Σ' αυτό το περιβάλλον «φιλοδόξησε» και το δικό μας κονάκι να είναι πρεσβευτής της Σαρακατσάνικης παράδοσής, όχι μόνο στη Γαλλία αλλά και σ' όλη την Ευρώπη αλλά και ακό-

μα παραπέρα γιατί η προσέλευση των επισκεπτών του Μουσείου ήταν και είναι πολύ μεγάλη. Μηροστά από το κονάκι μία ενημερωτική ταμπέλα πληροφορούσε τους επισκέπτες για τους νομάδες κτηνοτρόφους, αναφέροντας ως χαρακτηριστικό παράδειγμα τους Σαρακατσάνους.

Ο εξοπλισμός του κονακιού επεστράφη από το Μουσείο συσκευασμένος σε ειδικά ξυλοκιβώτια με κατάλληλα προστατευτικά για την αποφυγή κτυπημάτων ή ζημιών. Τη μεταφορά ανέλαβε το τμήμα μεταφοράς έργων τέχνης γνωστής διεθνούς μεταφορικής εταιρείας. Φαίνεται πως οι ξένοι σέβονται και αναγνωρίζουν τα υλι-

κά στοιχεία του πολιτισμού μας πολύ περισσότερο από εμάς.

Το στήσιμο του κονακιού σε ένα μεγάλο Ευρωπαϊκό Μουσείο ήταν από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της Αδελφότητάς μας, και πιστεύουμε ότι συνέβαλε στη διάδοσή του πολιτισμού και της ταυτότητας των Σαρακατσάνων, πέρα από τη δική μας στάνη, πέρα από δικό μας τόπο.

Το κονάκι δεν χτίστηκε έτσι ξαφνικά. Δεν ήρθαν από το Μουσείο αναζητώντας στην Ελλάδα κατασκευαστές Σαρακατσάνικων κονακιών. Κάποιοι έλληνες και ευρωπαίοι επιστήμονες γνώρισαν την Αδελφότητα μέσα από τις δράσεις της (εκθέσεις φωτογραφίας, εκδόσεις κ.λπ) και στη συζήτηση που είχαμε μαζί τους προτάθηκε από μας το στήσιμο ενός κονακιού μέσα στο Μουσείο, για να αναδειχθεί με τον τρόπο αυτό πληρέστερα η Σαρακατσάνικη ζωή.

Το τέλος του κονακιού μας γεμίζει ευθύνη στο να αναζητήσουμε άλλους σύγχρονους τρόπους διάδοσης των πολιτισμικών μας στοιχείων. Οι καιροί είναι φυσικά δύσκολοι, αλλά και όταν ξεκίνησε η ιδέα για το στήσιμο του κονακιού δεν ήταν εύκολα τα πράγματα.

Επετειακή για το 1821 έκδοση της εφημερίδας «Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα»

Τον Μάρτιο που μας έρχεται συμπληρώνονται 200 χρόνια από τον ξεσπικισμό του 1821. Λογικό είναι να αφιερώσουμε το 85ο φύλλο, που τότε περίπου θα εκδοθεί, στο μεγάλο αυτό γεγονός. Μάλιστα, με το φύλλο εκείνο συμπληρώνονται 20 χρόνια αδιάκοπης έκδοσης της εφημερίδας. Όσοι θέλουν να γράψουν κάποιο σχετικό κείμενο και ιδίως για την προσφορά των Σαρακατσάνων στον απελευθερωτικό αγώνα του 21, ας ασχοληθούν από τώρα. Για να μην υπάρξει επικάλυψη των θεμάτων παρακαλούμε για τη συνεννόηση με τη συντακτική επιτροπή.

Αδελφότης των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου Πρόσκληση σε διαδικτυακή Γενική Συνέλευση

Σας καλούμε στην **ετήσια Γενική Συνέλευση της Αδελφότητας την Τετάρτη 25 Νοεμβρίου, ώρα 19.00** με θέματα:

- Απολογισμός ΔΣ
- Έκθεση εξελεγκτικής επιτροπής
- Προγραμματισμός δράσεων για το υπόλοιπο χρονικό διάστημα

Η Γενική συνέλευση **θα πραγματοποιηθεί μέσω της εφαρμογής Zoom.**

Πληροφορίες για τον τρόπο συμμετοχής στο τηλέφωνο 210 5240777. Πρέπει να γίνει έγκαιρα η αναγγελία της συμμετοχής για να αντιμετωπισθούν πιθανά προβλήματα.

ΜΙΚΡΟΚΕΙΜΕΝΑ του θ.Γ. Γόγοφου

Τα βιβλία του Ζήση Κατσαρίκα

Ο Ζήσης Κατσαρίκας, Σαρακατσάνος από την Ξάνθη και τακτικός αναγνώστης της εφημερίδας μας, εξέδωσε τη διετία (2018 - 2019) τέσσερα βιβλία για τους Σαρακατσάνους. Συγκεκριμένα:

1) «*Οι Πρωτοέλληνες Σαρακατσάνοι*» Ξάνθη 2018 (βιβλίο που αναφέρεται στο θέμα της καταγωγής των Σ.)

2) «*Σαρακατσάνοι, όταν μιλάει το σώμα*» Ξάνθη 2018 (Μια προσπάθεια ανίχνευσης και χάραξης της πορείας των Σαρακατσαναίων, από τη μακρινή αρχαιότητα έως σήμερα, στηριγμένη σε ιστορικά, γλωσσικά και ανθρωπολογικά στοιχεία)

3) «*Σαρακατσάνοι αυτοί είμαστε, έτσι τραγουδάμε, έτσι μιλάμε*» έκδ. του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Νομού Θεσσαλονίκης «*Η ΕΝΩΣΗ*», Θεσσαλονίκη 2018

(όπου εξετάζεται σύντομα και περιεκτικά το θέμα της καταγωγής και παράλληλα περιγράφονται οι χοροί και τα τραγούδια των Σ. Το βιβλίο κλείνει με ένα εκτενές λεξικό του σαρακατσάνικου γλωσσικού ιδιώματος)

4) «*Έτσι τα λέμε οι Σαρακατσάνοι*», Ξάνθη 2019 (πρόκειται για ένα αντίστροφο λεξικό, από την κοινή ελληνική στο σαρακατσάνικο ιδίωμα). Κοντολογίς μια εκδοτική ομορφιά.

Η εκδοτική αυτή «έκρηξη» δεν σημαίνει σε καμιά περίπτωση βιασύνη ή προχειρότητα. Προϋποθέτει μακροχρόνια έρευνα, μόχθο πολύ και μεγάλη βιβλιογραφική στήριξη. Ο συγγραφέας, αν και οι σπουδές του κλίνουν προς τη θετική κατεύθυνση, χειρίζεται το υλικό του με τη σχολαστικότητα και την ευρυμάθεια καλού φιλόλογου. Επιχειρεί μian ολιστική αντιμετώπιση του θέματός του, προσπαθώντας να το «πολιορκήσει» από όλες τις πλευρές, πράγμα εξόχως δύσκολο. Στην προσπάθειά του αυτή, είναι αναπόφευκτο να οδηγείται σε ορισμένες επαναλήψεις και αλληλοεπικαλύψεις από βιβλίο σε βιβλίο. Άλλωστε οι επαναλήψεις αυτές βοηθούν τον αναγνώστη που δεν διαθέτει όλη τη σειρά των βιβλίων. Βιβλία ωστόσο καλογραμμένα και μεθοδικά οργανωμένα.

Το τρίτο, κατά σειράν, βιβλίο, «*Σαρακατσάνοι αυτοί είμαστε.....*», αποτελεί ουσιαστικά μια σύνοψη της όλης συγγραφικής προσπάθειας του συγγραφέα. Το βιβλίο αυτό, που προλογίζει ο Βασίλης Σεργμπένης, αναφέρεται και στο πρόβλημα της καταγωγής των Σαρακατσαναίων και στους χορούς και στα τραγούδια τους, καθώς και στο γλωσσικό τους ιδίωμα. Πρόκειται για ένα βιβλίο στο οποίο ο συγγραφέας συστήνει τους Σ. στο ευρύ κοινό και παράλληλα με τον τρόπο του «αυτοσυστήνεται». Παραθέτει σύντομα και περιεκτικά όλες τις απόψεις που διατυπώθηκαν σχετικά με την καταγωγή των Σ, για να καταλήξει στην προσωπική του άποψη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου του περιγράφει τους σαρακατσάνικους χορούς, καταγράφει και σχολιάζει μια σειρά από σαρακατσάνικα τραγούδια. Οι σχολιασμοί του δεν σχετίζονται με τις γνωστές φιλολογικές ερμηνείες είναι, περισσότερο καταγραφή των βιωματικών σχέσεων και των συναισθηματικών αντιδράσεών του σε σχέση με τα τραγούδια. Καταδεικνύει έτσι ότι το δημοτικό τρα-

γούδι ως βίωμα είναι πάντα παρόν και μας συγκινεί και μας συναρπάζει, ανάλογα με τις προσωπικές εμπειρίες του καθενός.

Στο τρίτο κεφάλαιο συναντάμε ένα αφήγημα, το οποίο στηρίζεται σε μια αφήγηση του σαρακατσάνου γέροντα Δημ. Κυριάκου. Πρωταγωνιστής του αφηγήματος είναι ο ίδιος ο αφηγητής, αφη-

γείται μια περιπέτεια των εφηβικών του χρόνων, όταν ήταν ρογιασμένο βοσκόπουλο σε μian εποχή ανασφαλή και γεμάτη κινδύνους (πόλεμος, σκοτωμοί κ.α). Μια αντιπροσωπευτική ιστορία για τους νομάδες Σαρακατσαναίους και ευρύτερα για όσους ασκούσαν τη νομαδική παραδοσιακή κτηνοτροφία. Ο ίδιος ο συγγραφέας κρατά για τον εαυτό του τον ρόλο του σχολιαστή και παρεμβαίνει, όπου χρει-

άζεται, να σχολιάσει ή να διευκρινίσει.

Τέλος το τελευταίο και εκτενέστερο κεφάλαιο είναι ένα «ευθύ» λεξικό, από το σαρακατσάνικο ιδίωμα στην κοινή ελληνική. Περιλαμβάνει, αν υπολόγισα καλά, οχτώ χιλιάδες λήμματα. Μια πλούσια συγκομιδή λέξεων και φράσεων από το ιδίωμα των Σ. Έχω γράψει και σε άλλο μου σημείωμα, εκφράζοντας τον θαυμασμό μου για τους λεξικογράφους, ότι είναι σκαπανείς στο απέραντο ορυχείο της γλώσσας. Ιδιαίτερα εκείνοι που καταγίνονται με την καταγραφή ιδιοματικών λέξεων. Τα ιδιώματα είναι, κατά κανόνα, γλώσσες προφορικές που χρόνο με τον χρόνο χάνονται μαζί με εκείνους που τις μιλούν. Οι λεξικογράφοι των ιδιωμάτων διασώζουν μαζί με τις λέξεις κομμάτια ζωής απ' το παρελθόν, καθώς αυτές οι λέξεις παραπέμπουν σε υλικά πράγματα που δεν υπάρχουν πια, σε κοινωνικές εκδηλώσεις λησμονημένες. Μια λέξη που διασώζεται είναι ένα κερδί αναμμένο που φωτίζει έστω και αμυδρά όψεις ζωής απ' το παρελθόν.

Τα λεξικά του Ζήση Κατσαρίκα, όπως, άλλωστε, και τα λεξικά του Θόδωρου Γιαννακού (*Σαρακατσάνικη Λαλιά*) και του Γιώργου Φυντιλί (*Λαλιά των Σαρακατσαναίων*) έχουν ξεχωριστή σημασία: συμπληρώνουν άλλες παλιότερες λεξικογραφικές προσπάθειες (Χεγκ, Γεωργακάς, Χατζημιχάλη, Μακρής, κ.ά), οι οποίες περιορίστηκαν στο σαρακατσάνικο ιδίωμα της Ηπείρου, αφήνοντας απ' έξω τη γλώσσα των Σαρακατσαναίων της Μακεδονίας, της Θράκης, της Βουλγαρίας και άλλων περιοχών. Διασώζονται σε αυτά τα λεξικά λέξεις και γλωσσικές φόρμες σε μια περίοδο που ο κίνδυνος να χαθούν ολότελα είναι άμεσος. Διαβάζω ότι η Π.Ο.Σ.Σ. συγκρότησε μια επιστημονική επιτροπή, για να μελετήσει το σαρακατσάνικο γλωσσικό ιδίωμα. Οι εργασίες που προανέφερα μπορούν να βοηθήσουν πολλαπλώς την προσπάθεια αυτή.

Συμπερασματικά, τα βιβλία του Ζήση Κατσαρίκα πλουτίζουν τη σχετική με τους Σαρακατσαναίους βιβλιογραφία. Είναι βιβλία γραμμένα με αγάπη και γνώση. Είτε συμφωνείς με τις απόψεις του, είτε διαφωνείς, ένα είναι σίγουρο: σε προβληματίζουν, σε κάνουν να βγεις από το καβούκι του εφησυχασμού και να ξανασκεφτείς τις «βεβαιότητές» σου.

